

SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE I ETNIČKI MOTIVISANA

KRIVIČNA DELA U SRBIJI U 2010.

- Izveštaj

ANALIZA POSTUPKA I SUDSKIH ODLUKA U PREDMETU SUVA REKA

NEZAKONITOSTI U PROCESUIRANJU RATNIH ZLOČINA U REPUBLICI SRBIJI

- Izveštaj

Fond za humanitarno pravo

Septembar 2011. godine

Suđenja za ratne zločine i etnički motivisana krivična dela u Srbiji u 2010. godini

– Izveštaj

Uvod

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu (u daljem tekstu Odeljenje za ratne zločine) donelo je u 2010. godini devet prvostepenih presuda, kojima je 13 optuženih osuđeno i jedan oslobođen krivične odgovornosti. Veće za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu (u daljem tekstu Apelacioni sud u Beogradu) donelo je sedam presuda, kojima je 21 optuženi pravosnažno osuđen¹, trojica su osobođeni krivice² dok je u odnosu na petoricu optuženih³ prvostepena presuda ukinuta i predmet vraćen na ponovno suđenje. U slučaju *Tuzlanska kolona*, Apelacioni sud u Beogradu otvorio je pretres, i nakon saslušanja svedoka odbrane predmet je vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje pred izmenjenim većem. U predmetu *Suva Reka* Apelacioni sud je potvrdio presudu i kaznu zatvora optuženom Repanoviću.

U toku 2010. godine Fond za humanitarno pravo (FHP) je zastupao oštećene u pet predmeta ratnih zločina pred sudskim većima Odeljenja za ratne zločine⁴ i u predmetu *Emini*, pred Višim sudom u Nišu. Posmatrači FHP-a pratili su glavni pretres 12 predmeta ratnih zločina pred sudskim većima Odeljenja za ratne zločine⁵, glavni pretres u predmetu *Kušnin*, pred Višim sudom u Nišu, i tri sednice Apelacionog suda u Beogradu⁶.

1 Predmeti *Stari Majdan*, *Podujevo*, *Suva Reka*, *Ovčara-Damir Sireta* i *Ovčara-Mitroljub Vujović* i dr.

2 Predmet *Suva Reka*.

3 Predmeti *Bitići*, *Tuzlanska kolona*, *Podujevo* i *Suva Reka*.

4 Predmeti *Podujevo*, *Zvornik II*, *Lovas*, *Skočići* i *Čuška*.

5 *Banski Kovačevac*, *Medak*, *Stara Gradiška*, *Prijedor*, *Suva Reka/Suharekë – Radojko Repanović*, *Vukovar*, *Tenja*, *Gnjilanska grupa*, *Zvornik III*, *Beli Manastir*, *Rastovac* i *Lički Osik*.

6 *Stari Majdan*, *Ovčara* i *Tuzlanska kolona*.

1. Opšte karakteristike

Na osnovu direktnog učešća u suđenjima u svojstvu punomoćnika oštećenih i praćenja suđenja u ostalim predmetima, FHP izdvaja nekoliko karakteristika procesuiranja ratnih zločina u Srbiji:

1.1. Najviše ustupljenih predmeta

Većina predmeta pred sudskim većima Odeljenja za ratne zločine odnose se na ratne zločine prema hrvatskim civilima u oružanim sukobima u Hrvatskoj, koje je Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske ustupilo Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije (u daljem tekstu Tužilaštvo za ratne zločine), zbog toga što osumnjičeni nisu dostupni policijskim i sudskim organima Republike Hrvatske [borave u Srbiji]. Predmeti su ustupljeni na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, potpisanom između Republike Srbije i Republike Hrvatske 2006. godine. Jedan predmet je Ministarstvo pravde BiH ustupilo Tužilaštvu za ratne zločine, a drugi postupak, takođe za ratne zločine u BiH, pokrenut je na osnovu dogovora Tužilaštva za ratne zločine i Vrhovnog suda Republike Srpske, koji je doneo presudu optuženom (koji boravi u Srbiji) u odsustvu. Šest predmeta, preuzetih iz Republike Hrvatske, završeni su u 2010. godini, kao i dva predmeta iz BiH. Reč je o predmetima sa manjim brojem žrtava. Osim glavnog pretresa u predmetu *Banski Kovačevac*, koji je trajao 29 sudećih dana, u ostalim slučajevima ustupljenih predmeta glavni pretres je trajao od četiri do devet sudećih dana.

1.2. Selektivne optužnice

Među slučajevima, čiju je istragu iniciralo Tužilaštvo za ratne zločine, *Lovas* je najjači tužilački i sudski predmet. Za počinjene ratne zločine u hrvatskom selu Lovas, Tužilaštvo za ratne zločine prvi put je podiglo optužnicu protiv oficira bivše JNA, mada ne protiv generala, odgovornih na osnovu lične i komandne odgovornosti. Sudsko veće kojim predsedava sudija Olivera Anđelković besprekorno vodi dokazni postupak. Predsedavajuća veća je često u situaciji da detaljno ispituje svedoke Tužilaštva za ratne zločine umesto tužilaca, koji se još uvek ne snalaze najbolje u novoj ulozi [detaljno ispitivanje svedoka koje su predložili].

1.3. Manjkave istrage

Istrage koje pokreće Tužilaštvo za ratne zločine traju veoma dugo. U predmetima koji se odnose na ratne zločine na Kosovu upadljivo je da Tužilaštvo za ratne zločine podiže optužnice na osnovu delimično sprovedene istrage⁷, da izostaje povezivanje događaja, lokacija i počilaca, i da Tužilaštvo za ratne zločine i dalje štiti visoke policijske i vojne oficire od krivične odgovornosti.

1.4. Nesnalaženje tužilaca u novoj ulozi

Izmenama Zakona o krivičnom postupku, tužioci su dobili primarnu ulogu u dokazivanju optužnice, ali oni su i dalje nedovoljno aktivni prilikom ispitivanja optuženih i ključnih svedoka, razjašnjenja nedoslednosti u njihovim ranijim izjavama, neslaganja sa izjavama drugih svedoka i optuženih, razjašnjenja konteksta u kome je ratni zločin izvršen, i prikaza ličnosti optuženih u vreme, pre i nakon izvršenja krivičnog dela. Zbog toga su česte izmene optužnica, ponekad i nekoliko dana pre završetka sudskog postupka. Po pravilu, izmenjene optužnice su blaže po optužene i rezultiraju izricanjem blagih kazni ili oslobađajućih presuda.

1.5. Politički postupci

Nezavisni posmatrači smatraju da je Tužilaštvo za ratne zločine podiglo optužnicu protiv Ilije Jurišića iz političkih razloga, da pokaže nacionalističkoj javnosti u Srbiji da neće progoniti samo Srbe koji su počinili ratne zločine nego i počiniocce ratnih zločina prema Srbima. Tokom suđenja, pokazalo se da se sudsko veće kojim je predsedavala Vinka Beraha-Nikićević ponašalo kao da obavlja politički zadatak, tako da od Tužilaštva za ratne zločine nije zahtevalo da dokazuje optužnicu nego ju je prihvatilo u celini.

1.6. Duga suđenja osnovnih predmeta

U slučajevima koje je izvorno pokrenulo Tužilaštvo za ratne zločine, kao što su predmeti *Zvornik*, *Suva Reka* i *Lovas*, suđenja traju dugo, dobrim delom zbog toga što se odnose na veliki broj žrtava, što zahteva saslušanje većeg broja svedoka i oštećenih, a i zbog toga što se suđenja za krivična dela iz oblasti organizovanog kriminala odvijaju u istim sudnicama u kojima i suđenja za ratne zločine. Suprotno zakonskim odredbama koje se odnose na prekid i obustavu glavnog postupka, suđenja se često održavaju jedanput mesečno, a događa se da se glavni pretres odlaže na duži vremenski period. U predmetima sa većim brojem optuženih, prođe tri godine od otvaranja glavnog pretresa do objavljivanja presude.

⁷ Predmeti *Suva Reka*, *Bitiqi* i *Ćuška*.

1.7. Neodgovarajuća podrška svedocima/oštećenima i zaštita svedoka

Podršku svedocima/oštećenima pružaju Služba za svedoke Višeg suda u Beogradu i Jedinica MUP Srbije za zaštitu svedoka⁸ [u daljem tekstu Jedinica] koja saraduje sa policijskim jedinicama za zaštitu svedoka u Hrvatskoj i BH, kao i sa Službom EULEX-a za istragu ratnih zločina. Zadatak Službe suda za zaštitu svedoka je da sačeka svedoke i svedoke/oštećene na ulazu u zgradu, odakle ih vodi u sobu za svedoke, prati ih do sudnice, i nakon završenog svedočenja prati ih do izlaska iz zgrade ili ih, ako su oštećeni iz regije, predaje Jedinici ili Službi EULEX-a. Služba EULEX-a, na osnovu podataka o svedocima/oštećenima koje dobije od FHP i Tužilaštva za ratne zločine, locira i komunicira sa oštećenima na Kosovu, organizuje njihov put i prati ih tokom boravka u Beogradu.

Svedoci srpske nacionalnosti sami organizuju svoj put, a od ulaska u zgradu suda imaju isti tretman kao i svedoci/oštećeni.

Osim svedoka i svedoka/oštećenih, u postupcima za ratne zločine učestvuju i zaštićeni svedoci, čiju zaštitu, na osnovu odluke Komisije za zaštitu svedoka, sprovodi Jedinica MUP-a Republike Srbije za zaštitu svedoka, na čije ponašanje ima uzemiravajućih primedbi⁹. Podaci do kojih je došao FHP pokazuju da je u 2010. godini zaštićeni svedok u predmetu *Podujevo II* napustio program zaštite zbog maltretiranja i mera dezorijentacije koje je prema njemu primenjivala Jedinica. Jednog zaštićenog svedoka u predmetu *37.odred PJP*, Jedinica je u julu 2010. godine isključila iz programa zaštite bez obrazloženja, dok je drugi zaštićeni svedok najvišim institucijama Republike Srbije i FHP-u uputio brojne pritužbe na ponašanje pripadnika Jedinice i Tužilaštva za ratne zločine, koje su ostale bez reakcije.

1.8. Praksa davanja lažnog iskaza

Većina saslušanih svedoka ne želi da iznese svoja saznanja o počinjenom ratnom zločinu i počinioćima. Razlozi za to su najčešće umešanost svedoka u izvršenje zločina, solidarnost sa optuženima, pritisak članova porodice i odbrane optuženih, kao i lica čije bi učešće moglo biti otkriveno, a kod manjeg broja svedoka je prisutan i strah od osude lokalne zajednice. Sud nema načina da svedoke natera da kažu istinu. S druge strane, činjenica da nijedan svedok nije optužen za davanje lažnog iskaza stvara utisak, ponajviše kod svedoka, da sud toleriše ispoljavnje solidarnosti sa optuženima.

⁸ Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku, 1.01.2006.

⁹ Izveštaj FHP o nezakonitostima u procesuiranju ratnih zločina, poverljiv dokument do marta 2011.

1.9. Izricanje blagih kazni

Za razliku od prvih prvostepenih presuda [predmet *Ovčara*], sudska veća, i u prvostepenom i u drugostepenom postupku, izriču niske zatvorske kazne za izuzetno teška krivična dela sa teškim posledicama. Pri odmeravanju visine zatvorske kazne, sudska veća primenjuju institut olakšavajućih okolnosti, kao što su porodične prilike, teško materijalno stanje i životna dob optuženog, koje ni na koji način ne ukazuju na odnos optuženog prema počinjenom ratnom zločinu. Institut olakšavajućih okolnosti primenjuju svi sudovi u regiji, a osim Državnog suda BiH, nema primera da je osuđeno lice blaže kažnjeno zbog priznanja krivičnog dela, kajanja, saosećanja sa žrtvama, ili otkrivanja drugih učinilaca.

1.10. Slaba odbrana optuženih

Po pravilu, optužene za ratne zločine iz redova direktnih počinilaca i naredbodavaca najnižeg ranga brane advokati po službenoj dužnosti. Sud ih plaća sa zakašnjenjem od godinu dana, što sasvim sigurno utiče na njihovo profesionalno angažovanje. Sa izuzetkom nekolicine branilaca, koji se ozbiljno pripremaju za ispitivanje svedoka optužbe, većina advokata se ne priprema ni kada ispituje svedoke koje su sami predložili. Često odsustvuju sa suđenja, jedan drugog zamenjuju, što dovodi do nekonzistentne odbrane optuženih. Neki od njih vrlo otvoreno optužuju svedoke/oštećene da lažu i da su instruirani od strane punomoćnika porodica žrtava. U slučajevima u kojim advokat Goran Petronijević brani nekog od optuženih, a po pravilu on brani najviše po rangu u policiji ili vojsci, on traži od suda da iz postupka udalji Natašu Kandić, iako zakon daje pravo oštećenima da po svojoj volji izaberu punomoćnika.

1.11. Regionalna saradnja

Regionalna saradnja sa pravosudnim organima Hrvatske, Crne Gore i Bosne i Hercegovine značajno je bolja u odnosu na prethodne godine. Zahvaljujući tome, pred sudskim većima Odeljenja za ratne zločine veliki broj svedoka svedočio je neposredno ili putem video linka iz prostorija županijskih sudova u Hrvatskoj ili Suda BiH u Sarajevu. Potpisan je Sporazum o izručenju između Srbije i Crne Gore 29.10.2010. godine, koji, između ostalog, predviđa izručenje za krivična dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, uključujući i ratne zločine. Sličan sporazum Srbija je potpisala u junu 2010. godine sa Hrvatskom, ali taj sporazum obuhvata samo krivična dela organizovanog kriminala i korupcije. Ipak, problem suđenja u odsustvu u Republici Hrvatskoj rešen je na taj način što je hrvatsko pravosuđe, na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, ustupila pravosuđu Republike Srbije broj predmeta, u kojima se optuženima sudilo

u odsustvu. Sa Tužilaštvom BiH još uvek nije potpisan sporazum o razmeni dokaza u krivičnim predmetima ratnih zločina.

2. Predmeti u kojima je FHP zastupao oštećene

2.1. Slučaj *Podujevo*¹⁰

Apelacioni sud u Beogradu je 15.06.2010. godine doneo presudu, kojom je utvrdio da je Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, u predmetu protiv Željka Đukića i dr, presudom od 18.06.2009. godine učinilo bitnu povredu krivičnog postupka jer je, suprotno članu 109d ZKP-a, optuženog Željka Đukića osudilo samo na osnovu izjave zaštićenog svedoka, te je u tom delu ukinuo prvostepenu presudu, dok je osuđujući deo presude koji se odnosi na optužene Dragana Medića, Dragana Borojevića i Miodraga Šolaju potvrdio. Ponovno suđenje optuženom Đukiću počelo je 8.07.2010. godine pred istim sudskim većem Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu. Glavni pretres je trajao dva sudeća dana, tokom kojih su ponovo saslušani optuženi Željko Đukić i jedan svedok, nakon čega je sudsko veće, kojim je predsedavala sudija Snežana Garotić-Nikolić¹¹, 23.09.2010. godine donelo presudu kojom je optuženog Željka Đukića oglasilo krivim i osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je 14.04.2008. godine optužnicu protiv Željka Đukića, Dragana Medića, Dragana Borojevića i Miodraga Šolaje, zbog toga što su su, kao pripadnici jedinice *Škorpioni*, rezervnog sastava MUP-a Republike Srbije, u Podujevu/Podujevë 28.03.1999. godine ubili 14 žena i dece, a teško ranili petoro dece, čime su počinili ratni zločin prema civilnom stanovištu iz člana 142. stav 1. KZ SRJ.

Prvostepeno suđenje je počelo 8.09.2008. godine pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu. Održan je 31 dan suđenja, tokom kojeg je saslušano 34 svedoka, od kojih sedam svedoka/oštećenih, čije je učešće obezbedio FHP, i dva sudska veštaka. Jedan svedok je imao status zaštićenog svedoka i svedočio je pod pseudoni-

¹⁰ Brojne relevantne činjenice utvrđene su pravosnažnom presudom Saši Cvjetan, pripadniku policijske jedinice *Škorpioni*, koju je, 17.06.2005. godine, doneo Vrhovni sud Republike Srbije, potvrđujući presudu prvostepenog suda, koju je donela sudija Biljana Sinanović.

¹¹ Članovi veća su bile sudija Vinka Beraha-Nikičević i sudija Rastko Popović, koji je od januara 2010. godine zamenio sudiju Veska Kratajića.

mom P1¹². Optuženi Željko Đukić, Dragan Medić i Dragan Borojević osuđeni su na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina a optuženi Miodrag Šolaja na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina.

Presuda je zasnovana na svedočenju „insajdera“ Gorana Stoparića i zaštićenog svedoka P1¹³, koji su tvrdili da su u žene i decu pucali upravo optuženi, s tim što svedok Goran Stoparić nije isključio mogućnost da je i zaštićeni svedok pucao. Sudsko veće je, međutim, poklonilo veru zaštićenom svedoku da nije pucao. Optuženi i branioci su tokom suđenja pokušavali da kompromituju iskaze ovih svedoka. Svi ostali saslušani svedoci Srbi, tvrdili su da navedeni događaj nisu videli i da su za njega saznali iz medija, kada je suđenje počelo. Veliki značaj za donošenje osuđujuće presude imalo je svedočenje četvoro preživle dece – oštećenih Sarande, Jehone, Lirie i Fatosu Bogujevci. Njihovo svedočenje i prepoznavanje optuženih Dragana Medića i Miodraga Šolaje, bilo je odlučujuće za osudu ove dvojice optuženih.

2.2. Slučaj Zvornik II

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, u veću kojim je predsedavala sudija Tatjana Vuković, izreklo je 22.11.2010. godine presudu, kojom je optužene Branka Grujića i Branka Popovića proglasilo krivima za uzimanje talaca i nečovečno postupanje prema njima, i to 27.05.1992. godine, zbog uzimanja 174 Muslimana iz sela Divič za taoce; 1.06.1992. godine, zbog uzimanja oko 700 Muslimana iz sela Đulići, Klise i drugih sela u opštini Zvornik za taoce; i za prinudno raseljavanje 1649 Muslimana iz sela Kozluk. Sudsko veće je optuženog Popovića, nekadašnjeg komandanta Teritorijalne odbrane u opštini Zvornik, oglasilo krivim i za nečovečno postupanje prema zatvorenim civilima u zatvoru u zgradi Suda za prekršaje i fabrici *Novi izvor*, za pomaganje u ubistvu Abdulaha Buljubašića zvanog Bubica u zatvoru Suda za prekršaje, za pomaganje u ubijanju najmanje 27 civila i telesnom povređivanju više desetina zatvorenih u Domu kulture u selu Čelopek, i za pomaganje u ubijanju najmanje 100 civila i fizičko mučenje zatvorenih u Tehničkom-školskom centru (TŠC) u Karakaju [Zvornik], u periodu od 1. do 05.06.1992. godine. Oslobodilo ga je odgovornosti za ubistvo preko 200 civila u *Gerinoj klanici* 8.06.1992. godine. Optuženog Branka Grujića, nekadašnjeg predsednika opštine Zvornik, sud je osudilo na kaznu zatvora u trajanju od šest godina, a optuženog Branka Popovića u tajanju od 15 godina zatvora.

12 Taj zaštićeni svedok je napustio program zaštite koju je sprovodila Jedinica MUP Srbije za zaštitu svedoka, zbog toga što je tretiran kao „neprijateljski“ svedok.

13 FHP ne raspolaže podacima o sudbini svedoka P1 nakon što je napustio program zaštite.

Na kraju dokaznog postupka, 8.11.2010. godine, tužilac je precizirao optužnicu na način što je odgovornost optuženog Branka Grujića sveo na zatvaranje 174 muslimana iz Diviča, prinudno raseljavanje Muslimana iz Kozluka i zatvaranje oko 700 muslimana iz Đulića i drugih sela, izbeglih u Klisu. Istog dana, sudsko veće je optuženom Grujiću ukinulo pritvor. Značajno umanjivanje odgovornosti optuženog Grujića, tužilac je zasnovao na zaključku veštaka vojne struke da „optuženi Grujić nije mogao da naredi upotrebu četa TO i policije”.

Pri odmeravanju kazne sud se pozvao na zdravlje, porodične prilike i godine starosti optuženih, što je neprimereno u odnosu na stotine dece koja su ostala bez očeva. Predsedavajuća veća nije uspjela da obrazloži kako je optuženima, pored velikog broja žrtava i odlučujuće pozicije optuženih u civilnoj i vojnoj vlasti u opštini Zvornik, odmerila kaznu optuženom Grujiću na granici zakonskog minimuma, a optuženom Popoviću znatno manju od maksimalne. Odluka o visini kazne je nejasna i neodgovarajuća i zbog toga što je sudsko veće utvrdilo da su optuženi krivi za uzimanje talaca i nečovečno postupanje prema njima, da su svesno propustili da preduzmu neophodne mere u cilju humanog poštovanja zatvorenih i da je postojao njihov pristanak na zabranjene posledice.

Članovi porodica žrtava, koji su redovno pratili ovo suđenje i svedočili u svojstvu oštećenih, bili su razočarani neprimereno blagim kaznama optuženima za jedan od najtežih ratnih zločina počinjenih u oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji.

Suđenje za ratni zločin protiv civilnog stanovništva u Zvorniku počelo je 28.11.2005. godine protiv optuženih Branka Grujića, Branka Popovića, Dragana Slavkovića, Ivana Koraća, Siniše Filipovića i Dragutina Dragičevića. Tužilac je 26.05.2008. godine podneo izmenjenu optužnicu i predložio da se razdvoji postupak u odnosu na optužene Grujića i Popovića. Presuda protiv optuženih Slavkovića, Koraća, Filipovića i Dragičevića je doneta 12.06.2008. godine, dok je razdvojeni postupak protiv Grujića i Popovića počeo 24.09.2008. godine. Do presude optuženima Grujiću i Popoviću, održano je ukupno 53 sudećih dana, tokom kojih je saslušano 164 svedoka. Punomoćnici oštećenih obezbedili su učešće 14 svedoka/oštećenih. Pet svedoka imalo je status zaštićenih svedoka i svedočili su pod pseudonimom, a tri ročišta bila su zatvorena za javnost. Saslušani su i sudski veštak sudsko-medicinske struke angažovan na identifikaciji i utvrđivanju načina pogubljenja zarobljenih Muslimana na Bijelom Potoku, kao i sudski veštak vojne struke.

U 2010. godini održano je ukupno 20 dana suđenja, tokom kojih je ispitan 21 svedok, među kojima osam svedoka/oštećenih, koje je predložio i čije je učešće obezbedio FHP, kao i jedan sudski veštak vojne struke. Suđenje je pratilo osam članova porodica žrtava, dok je izricanju presude 22.11.2010. godine prisustvovalo 28 članova porodica žrtava, kao i troje novinara iz opštine Zvornik i nekoliko novinara iz Beograda.

Ovo suđenje karakteriše odbijanje svedoka Srba da o događaju iznesu i najmanji deo onoga što znaju. Razlog tome je što se mnogobrojni odgovorni za ovaj događaj nalaze na slobodi, te su u mogućnosti da utiču na svedoke. Tokom postupka, za mnoge svedoke je uočeno da su bili uključeni u događaj obuhvaćen optužnicom. Iskazi tih svedoka neretko su sličili dobro pripremljenoj odbrani osumnjičenih. Mnogi svedoci, među njima i svedoci koji su u vreme događaja obavljali važne političke, vojne, policijske i privredne funkcije, tvrde da su o raseljavanju više hiljada, zatvaranju i ubistvu više stotina Muslimana, stanovnika Zvornika i okolnih sela, saznali godinama kasnije. Netačnost ovakvih tvrdnji je očigledna jer u maloj sredini kakav je Zvornik i okolina, u kojoj su pre toga Srbi i Muslimani živeli zajedno, bilo nemoguće ne primetiti da toliko ljudi nedostaje. Osim toga, zatvaranje i ubijanje Muslimana vršeno je u naseljenim mestima. Svedoci pripadnici četa TO Karakaj i Pilica, koji su bili angažovani na obezbeđenju Muslimana zatvorenih u Tehničko-školskom centru u Karakaju i Domu kulture u Pilici, tvrdili su da je njihov jedini zadatak bio da ne dozvole da Muslimani izađu iz objekata u kojima su bili zatvoreni, a ne i da pripadnike srpskih paravojnih dobrovoljačkih formacija spreče da zatvorenike maltretiraju, ponižavaju, tuku i ubijaju. S obzirom da su pripadnici tih četa TO bili podređeni optuženima, njihovi navodi potvrđuju optužnicu u delu da su optuženi znali da pripadnici dobrovoljačkih jedinica tuku i ubijaju zatvorenike, a da to nisu sprečili. Tokom postupka dokazano je da su, osim pripadnika TO i policije, u ovaj događaj bila uključena i lica na odgovornim pozicijama u privredi, budući da su za prevoz zarobljenih Muslimana, ali i žena i dece, korišćeni kamioni i autobusi lokalnih privrednih preduzeća.

Poseban utisak ostavilo je svedočenje 14 svedoka/oštećenih, čiji je dolazak u Beograd organizovao FHP. Đulaferi Džinić su, sa Bijelog Potoka odvedena četvorica, a Šeći Delić dvojica sinova, suprug i svekar, Munaveri Jašić ubijen je suprug, kao i Hanifi Hasanović, Džamili Alić i Fatimi Jašarević. Mavludinu Lupiću su na Bijelom Potoku zarobljeni, a kasnije i ubijeni, otac i 13 članova bliže familije, Suvadi Selimović je zarobljen i ubijen suprug i 20 članova bliže familije, Fatimki Mustajbašić ubijena su dvojica sinova, Amiri Omerović ubijeni su otac i brat, Ismeti Okanović na Bijelom

Potoku su zarobljeni i ubijeni sin od 17 godina, suprug, svekar, otac, brat i 15 članova bliže familije, Ismeti Dardagan sin i suprug, Ermina Suljić je juna 1992. bila u osmom mesecu trudnoće, a na Bijelom Potoku zarobljen je i ubijen suprug i 14 članova njegove bliže familije. Svi oni su rekli da su na Bijelom Potoku prepoznali neke od komšija Srba i kao odgovorne za ubistvo Muslimana označili optužene Grujića i Popovića. Potvrdili su činjenicu da desetak starih i nemoćnih stanovnika Klise nije napustilo selo, a da su ih pripadnici srpske vojske istog dana ubili u njihovim kućama, što optužnicama nije obuhvaćeno. Svedok/oštećeni Began Bošnjaković je dva meseca bio zatvoren u zgradi Suda za prekršaje i u fabrici *Novi izvor* i svedočio je o odgovornosti optuženog Popovića za zatvaranje, zlostavljanje i ubistva Muslimana u ta dva objekta.

2.3. Slučaj *Lovas*

Pred sudskim većem Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu sudi se nosiocima srpske vlasti u selu *Lovas*, u periodu oktobar – novembar 1991. godine, Ljubanu Devetku, Milanu Devčiću, Milanu Radojčiću i Željku Krnjajiću, oficirima bivše JNA, Miodragu Dimitrijeviću, Darku Periću, Radovanu Vlajkoviću i Radosavu Josipoviću, kao i pripadnicima dobrovoljačke jedinice *Dušan Silni*, Saši Stojanoviću, Draganu Bačiću, Jovanu Dimitrijeviću, Zoranu Kosijeru, Petroniju Stevanoviću i Aleksandaru Nikolaidisu za ratni zločin počinjen u selu *Lovas* u periodu od 10.10. do kraja jedanaestog 1991. godine, u kome je ubijeno 69 Hrvata meštana tog sela.

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu 28.11.2007. godine. Suđenje je počelo 17.04.2008. godine, pred sudskim većem kojim predsedava sudija Olivera Anđelković¹⁴. U 2010. godine, glavni pretres je trajao 46 sudećih dana. Ispitano je 62 svedoka, od kojih 44 svedoka oštećenih, među kojima 32 putem video-konferencijske veze iz županijskih sudova u Vukovaru, Rijeci i Osijeku. Među ispitanim svedocima su i sedmorica koji su zauzimali komandne pozicije u bivšoj JNA i po službenoj dužnosti bili upoznati sa događajima na teritoriji *Lovasa*. Saslušanje tih svedoka nije doprinelo utvrđivanju činjeničnog stanja budući da su i oni odgovorni na osnovu pozicije koju su zauzimali, te su vodili računa da sebe zaštite od krivične odgovornosti. Identično su se ponašala osmorica svedoka iz sastava Teritorijalne odbrane Valjevo i trojica saslušanih iz sastava dobrovoljačke jedinice *Dušan Silni*.

Ukupno je održan 121 dan suđenja. Saslušano je 102 svedoka, od kojih je 69 svedoka oštećenih [43 oštećenih je svedočilo putem video linka]. Kako je za vreme suđe-

¹⁴ Članovi sudskog veća su bile sudije Tatjana Vuković i Dragan Mirković.

nja branilac optuženih Ljubana Devetaka i Dragana Bačića, bio ispisan iz imenika advokata, te nisu bili ispunjeni procesni uslovi za ispitivanje svedoka, šest svedoka su, nakon određivanja novog branioca, ponovo ispitana. Specifičnost ovog predmeta je i u tome što je jedan optuženi [Aleksandar Nikolaidis] u svojoj odbrani izneo niz podataka koji terete ostale optužene. Oštećeni su u svojim svedočenjima ukazali na posebnu odgovornost optuženih lokalnih Srba, Ljubana Devetaka, Milana Devčića, Milana Radojčića i Željka Krnjajića, po čijim nalogima su postupali pripadnici dobrovoljačke jedinice. Oštećeni su svedočili da su srpski vojnici tukli, maltretirali i ubijali Hrvate zbog prisustva proslavi osnivanja HDZ u Lovasu, sumnje da su njihovi sinovi pripadnici hrvatskih oružanih snaga, ali i zbog ličnog animoziteta optuženih prema Hrvatima. Većina oštećenih je rekla da su Lovas napustili jer im je naređeno a neki iz straha za svoj život i život članova svoje porodice. Optuženog Ljubana Devetaka svi svedoci/oštećeni označavaju kao organizatora i odgovornog za zatvaranje, prebijanje i ubijanje Hrvata u Lovasu.

U organizaciji FHP-a, suđenje je pratilo pet članova, a povremeno više, članova porodica žrtava.

2.4. Slučaj *Skočići*

Pred sudskim većem Odeljenja za ratne zločine, sudi se optuženima Simi Bogdanoviću, Damiru Bogdanoviću, Zoranu Stojanoviću, Tomislavu Gavriću i Đorđu Ševiću¹⁵, pripadnicima dobrovoljačke jedinice *Simini četnici*, za ratni zločin počinjen 12.07.1992. godine u selu Skočiću [BiH] – zlostavljanje i ubistvo 22 Roma iz sela Skočići, Zvornik, BiH, kao i seksualno iskorišćavanje i primoravanje na ropski rad tri Romkinje, koje u suđenju imaju status zaštićenih svedokinja.

Istraga u ovom predmetu pokrenuta je na osnovu krivične prijave koju je FHP podneo 2008. godine. Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu 30.04.2010. godine. Suđenje je počelo 14.09.2010. godine, pred sudskim većem kojim predsedava sudija Rastko Popović¹⁶. Do kraja 2010. godine održano je osam glavnih pretresa, tokom kojih su saslušana petorica optuženih i 20 svedoka, od kojih trojica svedoka oštećenih. Optuženi Sima Bogdanović i Đorđe Šević odbili su da iznesu svoje odbrane i da odgovaraju na pitanja, dok su ostala trojica optuženih negirali svoje učesće u izvršenju zločina.

¹⁵ Nalazi se na izdržavanju kazne zatvora zbog učesća u otmici i ubistvu 17 civila Muslimana iz Sjevčina.

¹⁶ Članovi veća su sudije Vinka Beraha-Nikičević i Snežana Nikolić-Garotić.

Streljanje je preživeo oštećeni Zijo Ribić, koji je u vreme događaja imao sedam godina, a kome su ubijeni roditelji, brat i šest sestara. Svedok/oštećeni Agan Šerifović, kome su ubijeni supruga i majka, preživeo je jer se nalazio na drugom mestu u trenutku kada su pripadnici *Siminih četnika* ušli u kuću u kojoj su bili okupljeni Romi. Svedoku/oštećenom Aliji Bajriću ubijene su majka, tetka i tašta. Trinaest saslušanih svedoka su Srbi meštani Skočića, Malešića ili sela u neposrednoj blizini Skočića. Svi su tvrdili da nisu neposredno upoznati sa događajem već da su za streljanje Roma saznali naknadno i posredno. Međutim, svi oni kao izvršioci ratnog zločina označavaju pripadnike dobrovoljačke jedinice *Simini četnici*, čiji je vođa bio optuženi Sima Bogdanović. Na predlog odbrane optuženog Damira Bogdanovića saslušana su četiri svedoka koji su tvrdili da se optuženi Damir Bogdanović u proleće i leto 1992. godine nalazio u Rumi, da je nakon povratka iz vojske, radio u igraonici *Vegas*, a da je na ratište u BiH otišao sredinom avgusta 1992. godine da poseti ranjenog oca. Svedočenja ovih svedoka delovala su neubedljivo i pripremljeno, jer se ispostavilo da ne pamte imena drugih zaposlenih, periode njihovog rada i odsustvovanja sa posla, o čemu svedoče u vezi sa optuženim Damirom Bogdanovićem.

2.5. Slučaj *Ćuška*

Pred sudskim većem Odeljenja za ratne zločine sudi se pripadnicima 177. vojno-teritorijalnog odreda, Toplici Miladinoviću, Srećku Popoviću, Slaviši Kastratoviću, Bobanu Bogićeviću, Zvonimiru Cvetkoviću i Abdulahu Sokiću, pripadnicima policije Radoslavu Brnoviću i Vidoju Korićaninu i pripadniku Teritorijalne odbrane u Peći/Pejë Veljku Korićaninu, za ratni zločin počinjen 14.05.1999. godine u selu *Ćuška/Qushkë* na Kosovu - ubistvo 42 civila, paljenje kuća, pljačku i raseljavanje preživelog civilnog stanovništva. Protiv deseterice osumnjičenih i više nepoznatih počilaca ovog zločina vodi se istraga.

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu 10.09.2010. godine. Suđenje je počelo 20.12.2010. godine, pred sudskim većem kojim predsedava sudija Snežana Garotić-Nikolić¹⁷. U decembru 2010. godine održano je pet glavnih pretresa, tokom kojih su optuženi izneli svoje odbrane. Svi optuženi negirali su svoje učešće u izvršenju zločina. Optuženi Toplica Miladinović, Slaviša Kastratović, Zvonimir Cvetković, Vidoje Korićanin i Veljko Korićanin, tvrde da se 14.05.1999. godine nisu nalazili u selu *Ćuška/Qushkë*, dok ostala četvorica optuženih (Srećko Popović, Boban Bogićević, Radoslav Brnović i Abdulah Sokić) to ne negiraju, ali tvrde da nisu učestvovali

¹⁷ Članovi veća su sudije Vinka Beraha-Nikičević i Rastko Popović.

u ubistvu, paljenju kuća, pljačku i raseljavanje albanskog stanovništva sela Ćuška/Qushkë.

Branioci optuženih su, za vreme suđenja, prema punomoćnicima oštećenih pokazivali otvorenu netrpeljivost, upućivali im lične i profesionalne uvrede i zahtevali da se punomoćnicima uskrati zastupanje oštećenih, da im se ograniči pravo postavljanja pitanja, da punomoćnica oštećenih Nataša Kandić bude saslušana u svojstvu svedoka i slično. Ovakvo ponašanje branilaca rezultiralo je stvaranjem neprijatne atmosfere u kojoj je punomoćnik oštećenih Mustafa Radoniqi izjavio da se, kao advokat sa Kosova, u sudnici oseća nesigurno. Optuženi Srećko Popović je tokom iznošenja odbrane pokazao otvoreni animozitet prema punomoćnicima oštećenih, zbog čega su punomoćnici Mustafa Radoniqi i Nataša Kandić bili onemogućeni da mu postavljaju pitanja.

Budući da je 14.05.1999. godine, kada je počinjen zločin u selu Ćuška/Qushkë, u selu Pavljane/Pavlan i Zahać/Zahaq ubijeno više od 30 albanskih civila, i da ima ozbiljnih indicija da su zločine u tim selima počinili optuženi za zločine u selu Ćuška/Qushkë, FHP je u julu 2010. godine podneo krivičnu prijavu Tužilaštvu za ratne zločine protiv poznatih i nepoznatih počinitelaca ratnog zločina u spomenutim selima, kao i zahtev za proširenje istrage, ali do kraja godine tužilaštvo nije reagovalo.

2.6. Slučaj *Emini*

Viši sud u Nišu, u veću kojim predsedava sudija Mirko Drašković¹⁸, izrekao je 7.07.2010. godine presudu kojom je optužene Miloša Simonovića i Dragišu Markovića, pripadnike MUP-a Srbije, zbog nedostatka dokaza osobodilo krivične odgovornosti.

Optužnicom od 1.06.2006. godine, optuženi Miloš Simonović i Dragiša Marković, terete se da su 5.05.1999. godine u Prištini/Prihtinë ubili kosovskog Albanca Isu Eminija. Tužilaštvo je ovo krivično delo kvalifikovalo kao ubistvo. Suđenje je počelo 8.10.2004. godine i trajalo do 15.06.2007. godine, kada je Okružni sud u Nišu doneo oslobađajuću presudu. Vrhovni sud Srbije je 30.06.2008. godine ukinuo oslobađajuću presudu i predmet vratio na ponovno suđenje, uz naredbu da se glavni pretres održi pred novim sudskim većem. Optuženi Marković nalazi se na izdržavanju zatvorske kazne za drugo izvršeno krivično delo dok se optuženi Simonović brani sa

¹⁸ Sudija Drašković je nakon reforme sudstva 2010. godine zamenio sudiju Radomira Mladenovića.

Članovi veća su sudija Aleksandar Teodosić i sudije porotnici Ljiljana Parmić, Jasminka Petković i Dragana Lalović.

slobode. Do sada je održano 34 dana suđenja i saslušano ukupno 27 svedoka, među kojima svedok/oštećena Ramiza Emmini i veštak medicinske struke.

Ponovljeno suđenje počelo je 29.01.2010. godine i do donošenja presude 7.07.2010. godine održano je pet glavnih pretresa, tokom kojih je ponovo saslušano četiri svedoka i oštećena Ramiza Emmini. Svi saslušani svedoci, osim oštećene, srpske su nacionalnosti i štitili su optužene od krivične odgovornosti. Sud nije pokazao dovoljno spremnosti da, prihvatanjem iskaza oštećene kao istinitog, doslednog i logičnog, osudi optužene, već je insistirajući na manjim razlikama u prethodnim iskazima oštećene, optužene oslobodio krivične odgovornosti.

3. Predmeti u kojima je FHP pratio glavni pretres

3.1. Slučaj *Stari Majdan*

Veće za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu potvrdilo je 26.03.2010. godine prvostepenu presudu Okružnog suda u Beogradu od 7.12.2009. godine, kojom je optuženi Nenad Malić osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina za ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SRJ.

Glavni pretres je počeo 18.09.2009. godine pred sudskim većem kojim je predsedavao sudija Vesko Krstajić. Glavni pretres je trajao devet dana, tokom kojeg je ispitano tri veštaka i devet svedoka, od kojih dva svedoka/oštećena. Pet svedoka iz BiH je neposredno svedočilo. Jedan oštećeni svedočio je putem video-linka iz suda u gradu Narrköping, u Švedskoj.

Sud je utvrdio da je optuženi Malić kao pripadnik Šeste krajiške brigade Vojske Srpske Republike BiH u večernjim časovima 21.12.1992. godine u Starom Majdanu, u stanju bitno smanjene računljivosti, lišio života dvojicu Muslimana, Huseina Grbića i Refika Velića, i pokušao da liši života Džemala Hadžalića. Nakon verbalnog sukoba sa Grbićem i Velićem, a u vezi sa njihovom molbom da ih optuženi Malić preveze na teritoriju Republike Hrvatske, optuženi Malić je izveo Huseina Grbića iz kafane *Fontana* i lišio ga života ubodom ostrim predmetom u desnu stranu vrata i ispaljivanjem jednog metka u predelu grudi. Pri tom, optuženi Malić mu je rekao da će ga ubiti zbog strica koga su ubili Hrvati. Nakon toga se optuženi Malić vratio u kafanu i izveo Refika Velića, i jednim hicem u predelu glave, lišio ga života. Optuženi Malić je Džemala Hadžalića odveo u dvorište kafane, gde su se nalazila tela Grbića

i Večića, poređana u položaju latiničnog slova *L*, i naredio mu da legne tako da formira latinično slovo *U* [oznaka za ustaše]. Kada je Hadžalić to odbio, optuženi ga je udario rukom po glavi, a zatim ga je uhvatio za glavu, udarajući njome u zid kafane. Hadžalić je uspeo da pobjegne, dok je optuženi otkopčavao odelo da izvadi pištolj.

Za isti događaj Nenad Malić je 2002. godine optužen u odsustvu pred Kantonalnim sudom u Bihaću (BiH). Na zahtev tog suda, Ministarstvo pravde BiH prosledilo je predmet pravosudnim organima Republike Srbije, uz molbu za preuzimanje krivičnog gonjenja.

3.2. Slučaj *Ovčara - Sireta*

Veće za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu objavilo je 20.09.2010. presudu, kojom je preinačilo prvostepenu presudu Okružnog suda u Beogradu od 23.06.2009. godine, te je optuženom Damiru Sireti, zbog olakšavajućih okolnosti, smanjilo kaznu sa 20 na 15 godina zatvora za ratni zločin protiv hrvatskih zarobljenika počinjen na poljoprivrednom dobru Ovčara kod Vukovara. Prema mišljenju Apelacionog suda, prvostepeni sud nije dao adekvatan značaj olakšavajućim okolnostima a otežavajuće okolnosti je nepravilno ocenio.

Sud je utvrdio da je optuženi Sireta u vremenu od popodnevničkih časova dana 20.11.1991. godine do ranih jutarnjih časova dana 21.11.1991. godine, na poljoprivrednom dobru Ovčara kod Vukovara, kao pripadnik TO Vukovar, zajedno sa drugim pripadnicima te jedinice ubijao ratne zarobljenike, dovedene iz bolnice u Vukovaru, i to tako što je na mestu Grabovo, na oko kilometar od Ovčare, gde su ratni zarobljenici u više navrata dovoženi traktorom, u streljačkom vodu iz vatrenog oružja pucao u njih i lišio života 200 lica, od koji su 193 identifikovana.

Prvostepeno suđenje pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu trajalo je od 23.12.2008. do 23.06.2009. godine. Iako je optuženi tokom glavnog pretresa negirao da je bio na Ovčari, pa i u Vukovaru, sud je utvrdio da drugi izvedeni dokazi odbranu optuženog opovrgavaju. Dvojica svedoka saradnika, u svojim iskazima, nezavisno jedan od drugog, potvrdili su da su 20.11.1991. godine na poljoprivrednom dobru Ovčara videli optuženog Siretu. Svedok saradnik *Jedan* tvrdio je da ga je video da odlazi prema Grabovu u patnji prve grupe zarobljenika, kao i da se vraća u društvu sa osuđenim Stankom Vujanovićem, koji je tom prilikom rekao „porokali smo pičke ustaške“. Takođe, svedok saradnik *Jedan* rekao je da je optuženi Sireta bio sa njim u streljačkom stroju, i da su zajedno pucali u zarobljenike. Svedok saradnik *Dva* video je da je optuženi otišao u patnji treće grupe zarobljenika. S druge strane,

svedoci odbrane bili su neodređeni u pogledu datuma kada su svi zajedno napustili Vukovar i otišli u Novi Sad, ali se iz njihovog svedočenja moglo zaključiti da je to bilo posle 20.11.1991. godine odnosno nakon događaja na Ovčari, što je dodatno doprinelo oceni sudskog veća da je optuženi Sireta kriv.

Optuženi Damir Sireta je u Hrvatskoj za isto krivično delo, u odsustvu, osuđen na 12 godina zatvora. Optuženi Sireta je na osnovu međunarodne poternice lišen slobode u decembru 2006. godine u Norveškoj, a izručen je Republici Srbiji 8.05.2008. godine¹⁹.

Povodom presude Apelacionog suda u Beogradu, FHP je u saopštenju za javnost ukazao da je pozivanje suda na olakšavajuće okolnosti kao razlog za smanjenje zatvorske kazne optuženom Sireti neprimereno, jer je reč o zločincu koji je pokazao upornost u ubijanju velikog broja ljudi, među kojima je bilo maloletnika.

3.3. Slučaj *Tuzlanska kolona*

Veće za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu objavilo je 11.10.2010. godine presudu, kojom je ukinulo prvostepenu presudu Okružnog suda u Beogradu od 28.09.2009. godine, vratilo postupak na ponovno suđenje pred izmenjenim većem i optuženog Iliju Jurišića osobodilo pritvora.

Optužnica, koja je podignuta 9.11.2007. godine, tereti Iliju Jurišića da je 15.05.1992. godine u Tuzli, kao pripadnik muslimansko-hrvatske strane u sukobu, u svojstvu dežurnog u Operativnom štabu Centra javna bezbednosti (CJB) u Tuzli, sa ovlašćenjem izdavanja naredbi svim naoružanim formacijama muslimansko-hrvatskih snaga na području Tuzle, nakon prijema naredbe za napad od pretpostavljenog starešine, putem radio veze preneo naredbu za napad, u trenutku kada je drugi deo kolone JNA mirno prolazio kroz Skojevsku ulicu i raskrnicu *Brčanska Malta*, kojom prilikom je lišen života najmanje 51 pripadnik JNA dok je najmanje 50 pripadnika JNA ranjeno.

¹⁹ Postupak je vođen odvojeno jer se optuženi Sireta nalazio u pritvoru u Norveškoj u vreme kada je počelo ponovljeno suđenje ostalim optuženim. U tom postupku, pravosnažno su osuđeni Miroslav Vujanović, Stanko Vujanović, Predrag Milojević, Đorđe Šošić, Miroslav Đanković i Saša Radak na 20 godina zatvora, Milan Vojnović i Ivan Atanasijević na 15 godina, Jovića Perić na 13 godina, Nada Kalaba na 11 godina, Milan Lančuzanin na 6 godina a Predrag Dragović i Goran Mugoša na 5 godina zatvora.

Suđenje optuženom Jurišiću počelo je 22.02.2008. godine. Od početka glavnog pretresa održana su 32 dana suđenja tokom kojih je saslušano 78 svedoka, od kojih 46 svedoka oštećenih, kao i sedam veštaka. Među svedocima oštećenima svedočio je jedan zaštićeni svedok A, ali nijedan oštećeni koji radi i živi u Tuzli. Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, kojim je predsedavala sudija Vinka Beraha-Nikićević, izreklo je 28.09.2009. godine osuđujuću presudu optuženom Iliji Jurišiću, kojom ga je osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina za krivično delo upotreba nedozvoljenih sredstava borbe iz člana 148. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ SFRJ. Sud je prihvatio sve navode optužnice, a da se nije upustio u proveru nekih od bitnih optužbi, kao npr. da li je optuženi Jurišić zaista imao ovlašćenja izdavanja naredbi svim naoružanim formacijama muslimansko-hrvatskih snaga. Sud je odbacio odbranu optuženog, zbog toga što je u suprotnosti sa iskazom njegovog pretpostavljenog [Meho Bajrić], ali nije saslušao svedoka Budimira Nikolića, koji je kritičnog dana bio u istoj kancelariji sa optuženim i Bajrićem, i mogao da posvedoči o tome šta se zaista dešavalo, kao i o ulozu i ovlašćenjima optuženog. Veće je odbilo da sasluša komandire policije koji su se kritičnog dana nalazili na terenu, iako su njihovi iskazi odlučujući da bi se u potpunosti utvrdilo da li je u trenutku kada je optuženi preneo naredbu napad već postojao, kako je glasila naredba, i da li je bila odbrambena.

Optužnica je zasnovana na nepostojećem dokazu, Sporazumu o mirnom povlačenju jedinica JNA sa teritorija BiH na teritoriju SRJ, koji je prema Tužilaštvu zaključen u Skoplju 27.04.1992. godine između BiH i SRJ. Da takav sporazum ne postoji utvrdio je ekstradikcioni sud u Londonu. Tužilac Milan Petrović, postupajući tužilac u predmetu Jurišić, priznao je pred sudom u Londonu da takav akt nije potpisan, ali je tvrdio da je postojao sporazum u vidu saglasnosti zaraćenih strana. O nepostojanju sporazuma govori i izveštaj Generalnog sekretara UN Butrosa Galija od 30.05.1992. godine, u kojem se navodi da sastanak u Skoplju, između predstavnika BiH i SRJ, nije izrodio sporazumom. Dodatnom kompromitovaju Republike Srbije kao pravne države doprinelo je Ministarstvo odbrane, koje je obavestilo Apelacioni sud u Beogradu da je sporazum postojao, ali da nije pronađen u arhivi Generalštaba VJ, jer je uništen u NATO bombardovanju.

Optužnica protiv Ilije Jurišića je uopštena, nepotkrepljena i netačna. U njoj se navodi da je optuženi bio pripadnik muslimansko-hrvatske strane u sukobu, u svojstvu dežurnog u Operativnom štabu SJB Tuzla, iako je među pripadnicima SJB Tuzla bilo Srba, kao što je svedok Budimir Nikolić, koji je kritičnog dana bio zajedno sa optuženim Jurišićem. Optužnica kaže da je optuženi Ilija Jurišić izdao naredbu za napad, s tim da se ne navodi kako je ta naredba glasila. Sa njenom sadržinom, “na

vatru odgovorite vatrom”, sud je upoznao optuženi, što su potvrdili svedoci, koji su tu naredbu kritičnog dana primili. Iako tužilac tvrdi da je to bila naredba za unapred pripremljen perfidan napad, ovakva naredba je po svojoj prirodi defanzivna.

Tužilaštvo je podiglo optužnicu a da prethodno nije utvrdilo tačan broj ubijenih i ranjenih, te je u toku postupka smanjivalo taj broj, a da među njima nije bilo poginulih policajaca iz Tuzle.

Prvostepeni sud, koji je Iliju Jurišića osudio na 12 godina zatvora, napravio je bezbroj propusta, između ostalog, odbio je predlog odbrane da sasluša svedoke koji su imali saznanja o aktivnostima i ovlašćenjima optuženog Jurišića. Iako je saslušan veliki broj svedoka/oštećenih, njihova svedočenja nisu pomogla da se utvrdi odgovornost optuženog Jurišića. Veće je odbilo da sasluša komandire policije koji su se kritičnog dana nalazili na terenu, iako su njihovi iskazi bili odlučujući kako bi se u potpunosti utvrdilo da li je u trenutku kada je optuženi preneo naredbu napad već postojao, kako je glasila naredba, i da li je bila odbrambena. Sudsko veće je prihvatilo sve navode optužnice, ne upuštajući se u proveru nekih od bitnih optužbi, kao npr. da li je optuženi Jurišić zaista imao ovlašćenja izdavanja naredbi svim naoružanim formacijama muslimansko-hrvatskih snaga.

Apelacioni sud je 21.04.2010. godine otvorio pretres i saslušao nove svedoke, koji su svedočili putem video linka iz prostorija Suda Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Ponovo su saslušani Meho Barić, bivši načelnik SJB Tuzla, i Mile Dubajić, bivši komandant kasarne *Husinska buna* u Tuzli. Apelacioni sud je utvrdio da se tvrdnje ovih svedoka ne poklapaju sa dokazima koje je izveo prvostepeni sud, te je naložio da novo veće prvostepenog suda razjasni kontradiktornosti i pitanja od značaja za donošenje zakonite presude.

Povodom presude Apelacionog suda u Beogradu, FHP je u saopštenju za javnost ocenio da je vraćanje predmeta na ponovno suđenje potvrda da je suđenje Iliji Jurišiću pred prvostepenim sudom bilo nepravično, ali i šansa da novo veće optuženom izrekne pravičnu presudu²⁰.

20 Nadležni organi Republike Srbije nemaju zakonske mogućnosti da na novom suđenju osiguraju prisustvo optuženog Jurića, državljanina BiH.

3.4. Slučaj *Banski Kovačevac*

Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, u veću kojim je predsedavala sudija Olivera Anđelković, objavilo je 15.03.2010. godine osuđujuću presudu optuženima Panu Bulatu i Radetu Vraneševiću, kojom ih je osudilo na kazne zatvora u trajanju od 15 odnosno 12 godina za ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu protiv Pana Bulata i Radeta Vraneševića 16.04.2008. godine. Okrivilo ih je da su kao pripadnici Vojske Republike Srpske Krajine u noći između 22. i 23. 03.1992. godine u Banskom Kovačevcu ubili šest hrvatskih civila, tako što su se lažno predstavili vojnicima III bataljona Vojske RSK i saopštili im da imaju naređenje da preostale Hrvate, koji nisu izbegli, prevedu na bezbedniju teritoriju; kada su se Grga Mihalić, Bara Mihalić, Kata Mihalić, Veronika Krupić, Mara Lesar i Mara Đerek okupili ispred kuće broj 8, optuženi Pane Bulat oduzeo je automatsku pušku jednom od prisutnih vojnika Vojske RSK i sa udaljenosti od nekoliko metara počeo da puca u pravcu Hrvata. I Rade Vranešević je počeo da puca, zatim je optuženi Bulat iz pištolja pucao u glavu Grgi Mihaliću, koji je još davao znake života. Potom su tela ubijenih Hrvata bacili u obližnji bunar.

U toku glavnog pretresa, koji je počeo 2.09.2008. godine, održano je 29 sudećih dana, tokom kojih je ispitan jedan veštak i 48 svedoka od kojih jedan zaštićeni, za vreme čijeg svedočenja je javnost bila isključena. Svedoci/oštećeni Albert Mihalić, Jandre Lesar i Zlatko Mance neposredno su saslušani pred sudskim većem u Beogradu, dok su izjave svedoka/oštećenih Anke Mance i Andrije Đelek, koje su dali pred Županijskim sudom u Karlovcu, pročitane. Optuženi su negirali krivicu, optužujući jedan drugog. Tokom suđenja bilo je uočljivo da svedoci, bivši saborci optuženih, nisu svedočili iskreno i nisu izneli sve što im je poznato o događaju, pokušavajući time da zaštite optuženog Bulata. Optuženi Bulat nalazio se u pritvoru dok se optuženi Vranešević branio sa slobode. Nakon izricanja osuđujuće presude optuženima je određen pritvor do pravosnažnosti presude.

Sud je u obrazloženju presude kao otežavajuće okolnosti naveo da je krivično delo izvršeno nad starim licima koja nisu izbegla, nakon čega su njihova tela bačena u bunar koji je miniran, a nakon vađenja iz bunara u kome je učestvovala cela jedinica koja se tu nalazila, tela su spaljena, što je do danas onemogućilo porodice žrtava da ih sahrane. Motiv za njihovo ubistvo bila je pljačka jer su se vojnici nadali koristi, s obzirom da su deca ubijenih živela u inostranstvu.

Radi se o predmetu koji je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo Tužilaštvu za ratne zločine na osnovu Sporazuma o saradnji u procesuiranju počililaca ratnih zločina.

3.5. Slučaj *Medak*

Sudsko veće Odeljenja za ratne zločine donelo je 23.06.2010. godine presudu kojom je optužene Milorada Lazića i Nikolu Konjevića osudilo na tri godine zatvora i optuženog Mirka Marunića na dve godine zatvora za ratni zločin protiv hrvatskih ratnih zarobljenika u Metku. Optuženog Pericu Đakovića oslobodilo je krivične odgovornosti.

Glavni pretres je počeo 24.11.2009. godine pred sudskim većem kojim je predsedavala sudija Vinka Beraha-Nikićević²¹. Održano je osam dana suđenja, tokom kojih je saslušano 12 svedoka i 3 veštaka. Video linkom iz Županijskog suda u Rijeci, svedočio je oštećeni i jedan svedok. Optuženi su negirali izvršenje krivičnog dela i nakon suočenja sa oštećenim Mirkom Medunićem, koji ih je na glavnom pretresu prepoznao.

Sud je utvrdio da je Mirko Medunić 3.09.1991. godine zarobljen na putu za Bilaj [Hrvatska], i da je nakon što je položio oružje odveden u stanicu milicije, u preuređenoj gostionici *Kod Bose* u Metku, gde su ga u periodu od 3.09.1991. do 8.09.1991. godine optuženi Lazić, Marunić i Konjević, sa nepoznatim licima, prilikom i nakon ispitivanja, danonoćno tukli rukama, nogama, palicama, drvenim kocem, rezali ga i ubadali nožem, zbog čega je trpeo bolove jakog intenziteta i više puta padao u nesvest.

Tužilaštvo za ratne zločine odustalo je od krivičnog gonjenja Nikole Vujnovića, s obrazloženjem da je doprinos optuženog Vujnovića u izvršenju krivičnog dela bio neznatan, jer nije tukao oštećenog, nego je bio prisutan kratko vreme tokom zlostavljanja Mirka Medunića. Oštećeni Medunić nije mogao da se izjasni ko ga je od dvojice optuženih udarao, Vujnović ili Đaković, a ko mu je sedeo na kolenima. Nakon svedočenja dvojice svedoka iz Nemačke, koji su odlučno tvrdili da je Vujnović u kritičnom periodu bio u Nemačkoj, gde je trenirao rvanje u sportskom klubu *Nürnberg 04*, tužilac je odustao od krivičnog gonjenja Nikole Vujnovića.

21 Članovi veća su sudija Snežana Nikolić-Garotić i sudija Rastko Popović.

U obrazloženju visine kazne, sudija Vinka Beraha-Nikićević je kao olakšavajuće okolnosti u slučaju optuženog Lazića navela neosuđivanost, u slučaju optuženog Marunića porodične i materijalne prilike a u slučaju optuženog Konjevića da je porodičan čovek i da je neosuđivan. Kao otežavajuće okolnosti, u slučaju Lazića navela je naročitu bezobzirnost i okrutnost prilikom izvršenja krivičnog dela a kod Marunića osuđivanost (za krađu šumske građe i nanošenje lakih telesnih povreda). Iako zakon predviđa da sud može odmeriti zatvorsku kaznu ispod granice propisane zakonom [pet godina za ratni zločin], kad utvrdi osobito olakšavajuće okolnosti koje ukazuju da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja, u slučaju optuženih ta odredba se nije mogla primeniti. Naime, neosuđivanost, porodične i materijalne prilike ne predstavljaju same po sebi naročito olakšavajuće okolnosti, dok otežavajuće okolnosti, naročito osuđivanost, isključuju mogućnost ublažavanja kazne ispod zakonskog minimuma.

Protiv istih optuženih je pred Županijskim sudom u Gospiću [Hrvatska] vođen krivični postupak u odsustvu, u kome je 1996. godine doneta pravosnažna presuda. Optuženi Lazić, Đaković i Konjević osuđeni su na kazne zatvora u trajanju od po osam godina, a optuženi Vujnović i Marunić u trajanju od po šest godina.

Predmet je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo Tužilaštvu za ratne zločine na osnovu Sporazuma o saradnji u procesuiranju počinitelaca ratnih zločina.

3.6. Slučaj *Stara Gradiška*

Sudsko veće Odeljenja za ratne zločine, kojim je predsedavala sudija Vinka Beraha-Nikićević, objavila je 25.06.2010. godine presudu, kojom je optuženog Milana Španovića osudila na pet godina zatvora za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SRJ.

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu protiv Španovića 15.09.2009. godine. Glavni pretres počeo je 17.09.2009. godine. Održano je šest dana suđenja, tokom kojih je saslušano osam svedoka i dva veštaka. Putem video linka iz Županijskog suda u Zagrebu, svedočila su dva svedoka.

Sud je utvrdio da je optuženi Španović kao pripadnik TO SAO Krajine neutvrđenog dana u periodu od početka oktobra 1991. do kraja januara 1992. godine, u prostorijama zatvora u Staroj Gradiškoj [Hrvatska], najpre naredio oštećenom Đuri Bogunoviću da se izuje i stojeći na prstima okrene prema zidu, a potom mu je počeo guliti glavu o zid povlačeći je gore-dole, pa mu je ugurao šaku u usta čupajući mu

zube i desni; sa još jednim nepoznatim licem naredio je oštećenom Luki Filipoviću da stavi ruke na leđa, raširi noge i stane licem prema zidu, nakon čega ga je počeo udarati lancem, a nepoznato lice pendrekom, potom su ga obojica uhvatili za kosu i više puta mu udarili glavu o zid; te je sa nepoznatim licem naredio oštećenom Josipu Kvočiću da stavi ruke na leđa, raširi noge i glavu osloni o zid, nakon čega su ga počeli šutirati jedan sa jedne, a drugi sa druge strane tela, sve dok nije pao na pod, potom su ga gazili, i kada se podigao po njihovoj naredbi, nastavili su da ga tuku pri čemu je oštećeni dva puta padao i dizao se.

Sud je u obrazloženju naveo da nije poverovao optuženom koji je u istrazi negirao sve radnje za koje je bio osumnjičen, da bi na glavnom pretresu naveo da je bio u zatvoru u Staroj Gradiškoj gde je oštećene Bogunovića, Filipovića i Kvočića udario nekoliko puta po telu, nakon čega je promenio iskaz i naveo da je oštećene samo gurao, a ne i udarao. Kratko obrazlažući presudu, predsednica veća, sudija Vinka Beraha-Nikićević, navela je da je sudsko veće poklonilo veru oštećenima, čije je iskaze ocenila doslednim i preciznim. Odbranu optuženog da u vreme izvršenja krivičnog dela nije bio pripadnik TO sud nije prihvatio.

Županijski sud u Sisku osudio je 17.11.1993. godine u odsustvu Milana Španovića na 20 godina zatvora za ratni zločin, maltretiranje, mučenje i proterivanje civila i paljenje njihove imovine u selima Maja i Svrčica u Glinskom Polju. Od 1998. godine on se nalazio u Velikoj Britaniji, ali je otkriven 2006. godine, kada je dobio sudsku opomenu zbog krađe u prodavnici u mestu Saton.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je ovaj predmet Tužilaštvu za ratne zločine na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina.

3.7. Slučaj Prijedor

Sudsko veće Odeljenja za ratne zločine, Višeg suda u Beogradu 1.10.2010. godine osudilo je optuženog Duška Kesara na 15 godina zatvora za ratni zločin protiv civilnog stanovništva u Prijedoru [BiH].

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu 11.12.2009. godine. Suđenje je počelo 5.03.2010. godine, pred sudskim većem kojim je predsedavala sudija Vinka Beraha-Nikićević²². Tokom osam sudećih dana, ispitano je devet svedoka i jedan veštak.

²² Članovi veća su sudija Snežana Nikolić-Garotić i sudija Rastko Popović.

Tri svedoka svedočila su putem video linka iz Suda Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Veće je utvrdio da je optuženi kao pripadnik rezervnog sastava policije Republike Srpske zajedno sa Dragom Radakovićem, Draškom Krndijom i Radoslavom Kneževićem, takođe pripadnicima iste oružane formacije, u noći između 30. i 31.03.1994. godine, po prethodnom dogovoru da idu da ubiju Muslimane, došao do kuće u ulici Petra Preradovića br. 29 u Prijedoru, u kojoj je živeo Faruk Rizvić sa porodicom. Sa Draškom Krndijom je na deo spoljne fasade ispod prozora kuće bacio po jednu granatu. Kako nisu bili zadovoljni efektima eksplozije, Draško Krndija postavio je plastični eksploziv na isti prozor, nakon čega su ga razorili. Nedugo potom na lice mesta došli su policajci Radoslav Knežević i Dragan Gvozden i zatekli ukućane žive i uplašene. Na izlasku iz kuće sreli su optuženog Kesara, Krndiju i Radakovića, te im je Knežević rekao da ne diraju ukućane dok njih dvojica ne napuste mesto. Nakon toga, optuženi Kesar, Krndija i Radaković su ušli u kuću i u dnevnoj sobi zatekli Faruka i Refiku Rizvić i Farukovu sestru Fadilu Mahmulji, gde su ih udarcima tupim predmetima i oštrim sečivom lišili života.

I u ovom predmetu predsedavajuća veća se u obrazloženju visine kazne pozvala na olakšavajuće okolnosti kao što su neosuđivanost, porodična situacija i nezaposlenost optuženog.

Vrhovni sud Republike Srpske je 2006. godine pravnosnažno okončao postupak protiv Draga Radakovića, Draška Krndije i Radoslava Kneževića, u kojem im je izrečena kazna od ukupno 50 godina zatvora. S obzirom da je optuženi Duško Kesar, sa prebivalištem u Novom Sadu, stekao državljanstvo Republike Srbije, bio je nedostupan pravosudnim organima Republike Srpske. Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije je optužnicu protiv Duška Kesara podiglo na osnovu dokaza na kojima se zasniva presuda Vrhovnog suda Republike Srpske.

3.8. Slučaj Vukovar

Sudsko veće Odeljenja za ratne zločine, kojim je predsedavala sudija Snežana Nikolić-Garotić, osudilo je 1.11.2010. godine optuženog Stanka Vujanovića na devet godina zatvora za ratni zločin protiv civilnog stanovništva u Vukovaru. Kako je optuženi pravnosnažnom presudom u predmetu *Ovčara* osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, sudsko veće izreklo je optuženom Vujanoviću jedinstvenu kaznu od 20 godina.

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu 31.03.2010. godine. Glavni pretres je počeo 20.05.2010. godine²³. Održano je četiri dana suđenja na kojima je saslušano četiri svedoka i jedan veštak. Dva svedoka svedočila su putem video linka iz Županijskog suda u Vukovaru. Sud je utvrdio da je optuženi Vujanović kao pripadnik TO Petrova Gora pod komandom Sremsko–mitrovačke brigade JNA, 14.09.1991. godine, u popodnevnim časovima, a u okviru akcije deblokade kasarne JNA u Vukovaru, uniformisan i naoružan, zajedno sa nepoznatim uniformisanim i naoružanim muškarcem ušao u podrum kuće hrvatske porodice Sever u ulici *Drugog kongresa KPJ* 32, da je uz pretnju vatrenim oružjem izveo Ivana Severa i Adama Luketića, a nepoznatom muškarcu naredio da ostane ispred vrata podruma i ne pušta Blaženku Sever, koja je ostala zatvorena sa Rožom Luketić i Marijom Kotrebom. Optuženi je potom odveo Ivana Severa i Adama Luketića i likvidirao ih sa više hitaca u podrumskoj garaži, a kada je Blaženka Sever čula pucnje i krenula da izađe iz podruma, nepoznato lice bacilo je ručnu bombu od čije eksplozije su poginule Roža Luketić i Marija Kotreba dok je Blaženka Sever zadobila teške telesne povrede.

Sud je poverovao svedoku/oštećenju Blaženki Sever, koja je jasno i ubedljivo navela da je prepoznala optuženog u jednobojnoj zelenoj uniformi, malo duže kose i crne brade, sa puškom u rukama, kao i njegov glas kada je naredio nepoznatom licu da joj ne dozvoli da izađe napolje. Optuženog Vujanovića je poznavala od detinjstva, u ranijem periodu živeli su u komšiluku i radila je zajedno sa njegovim roditeljima, te nema nikakvog razloga da ga lažno optužuje. Oštećena je navela da je njen suprug Ivan Sever u tom periodu nosio oružje i odlazio na borbene položaje, te da je bio pripadnik hrvatskih oružanih snaga, ali u konkretnoj situaciji, oštećeni Sever krio se u podrumu, u civilnoj odeći, bez oružja i kao takav nije bio lice u borbi.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je ovaj predmet Tužilaštvu za ratne zločine na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina.

3.9. Slučaj *Tenja*

Sudsko veće Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu osudio je 17.11.2010. godine optuženog Darka Radivoja na 10 godina zatvora za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika u Tenji [Hrvatska]. Vojni sud u Osijeku osudio je optuženog Radivoja na kaznu od 12 godina za krivično delo terorizam iz člana 236. KZ RH. Rešenjem

²³ Članovi veća su bili sudija Vinka Beraha Nikićević i sudija Rastko Popović.

Županijskog suda u Osijeku 1998. godine, a na osnovu Zakona o općem oprost, postupak izvršenja kazne je obustavljen.

Optužnicu protiv Darka Radivoja Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je 11.03.2010. godine. Suđenje je počelo 6.05.2010. godine, pred većem kojim predsedava sudija Rastko Popović²⁴. Tokom pet dana suđenja ispitano je sedam svedoka. Četiri svedoka svedočila su putem video linka iz Županijskog suda u Osijeku. Sud je utvrdio da je optuženi kao pripadnik srpske milicije u sastavu Teritorijalne odbrane Tenja 20.11.1991. godine ubio Marjana Pleteša, pripadnika 130. brigade hrvatske vojske, koji je bio ranjen, a potom zarobljen. Optuženi Radivoj je zajedno sa Brankom Stjepanovićem, takođe pripadnikom milicije, izveo Marjana Pleteša iz ambulante u Tenji u cilju da ga prevezu do komande u Boboti. Tokom puta, optuženi Radivoj izveo je Pleteša iz vozila u blizini groblja u mestu Čelije, i u njega ispalio rafal iz automatske puške, nanevši mu povrede po glavi i telu, od kojih je preminuo.

Sud je u obrazloženju presude naveo da nije poverovao optuženom da Pleteša nikada nije video. Sudsko veće je poklonilo veru svedoku Branku Stjepanoviću, iako njegovi iskazi u istrazi 2003. i 2009. i na glavnom pretresu 2010. godine nisu istovetni u mnogim delovima, ali jesu u pogledu odlučujućih činjenica, ko je, kada i gde lišio života oštećenog Pleteša.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je ovaj predmet Tužilaštvu za ratne zločine na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina.

3.10. Slučaj *Gnjilanska grupa*

Suđenje protiv 17 optuženih Albanaca iz Srbije započeto je 23.09.2009. godine pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, kojim predsedava sudija Snežana Nikolić-Garotić²⁵. Optužnica Tužilaštva za ratne zločine od 11.08.2009. tereti optužene da su kao pripadnici OVK, nakon što se jedna njihova jedinica početkom juna 1999. godine rasporedila na teritoriji operativne zone tzv. *Karakak* [teritorija opština Gnjilane/Gjilan, Vitina/Viti, Kosovska Kamenica/Kamenicë i Novo Brdo/Novobërdë, Kosovo] i to komanda jedinice u zgradu Doma JNA u Gnjilanu/Gnjilan, a ostali pripadnici, oko 100 vojnika, u zgradu Internata srednjoškolskog centra, u periodu od početka juna do kraja decembra 1999. godine, svesno i voljno nare-

²⁴ Članovi veća su sudija Vinka Beraha Nikićević i sudija Snežana Nikolić-Garotić.

²⁵ Članovi veća su sudija Vinka Beraha Nikićević i sudija Rastko Popović.

divali i vršili prema srpskim i drugim nealbanskim civilima, kao i prema pojedinim albanskim civilima protivzakonita zatvaranja, nečovečna postupanja, mučenja, silovanja, ubistva, telesna povređivanja, nanošenja velikih patnji i pljačkanje imovine, što je imalo za posledicu da je najmanje 80 lica surovo mučeno do smrti i ubijeno, najmanje 34 lica se i danas vode kao nestala i najmanje 153 lica privotivpravno lišeno slobode, mučeno a zatim pušteno, čime su učinili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. st.1. KZJ u vezi člana 22. KZJ, kao saizvršiooci.

U toku 2010. godine održano je 35 dana suđenja, tokom kojih je ispitano 39 svedoka, od čega 23 svedoka/oštećena, 1 svedok saradnik i 6 veštaka. Ukupno je održano 50 dana suđenja, tokom kojih je ispitano 39 svedoka, među kojima je bilo 21 svedok oštećeni. Za vreme ispitivanja zaštićenih svedoka i svedoka saradnika javnost je bila isključena, dok su za vreme ispitivanja pojedinih svedoka vršene određene i posebne mere zaštite, tako da je postavljena neprovidna zavesa između sudnice i mesta koje je određeno za publiku dok je glas svedoka izmenjen.

Optuženi Agush Memishi, Samet Hajdari, Faton Hajdari, Ahemt Hasani, Nazif Hasani, Ferat Hajdari, Kamber Sahiti, Selimon Sadiku i Burim Fazliu, izjasnili su se da nisu krivi. Optuženi Ferat Hajdari i Kamber Sahiti se brane ćutanjem. Optuženi su naveli da su prilikom lišenja slobode, kao i neposredno pre saslušanja u policiji i kod istražnog sudije, tučeni i maltretirani i time bili prinuđeni da kažu nešto što nije istina ili da potpišu izjave koje nisu sadržale ono što su rekli. Povodom toga ispitan je svedok koji je u svojstvu prevodioca prisustvovao ispitivanju nekih od optuženih u policiji. Rekao je da prilikom saslušanja u zapisnik diktirano ono što bi on preveo, svako pitanje, odgovor i konstatacija. Kada je saslušanje bilo završeno, zapisnik je bio pročitao osumnjičenom, kada je osumnjičeni to tražio. Na kraju je osumnjičeni potpisao zapisnik bez prisile. S druge strane, svedok saradnik *Božur 50* je detaljno opisao počinjene zločine i ulogu svakog od optuženih dok su svedokinje oštećene *C1* i *C2* ubedljivo i potresno opisale šta im se dogodilo i koga od optuženih vezuju za te događaje. Svedok Milan Simonović je na fotografijama iz foto albuma prepoznao lica koja je za vreme i posle bombardovanja 1999. godine viđao u Gnjljanu/Gjilan. Rekao je da je ta lica viđao na ulici i u kafiću, kao i da su bili u uniformi i civilu. Među njima prepoznao je optužene Fatona Hajdari i Agussha Memishi. Zaštićeni svedok *B1* je optuženog Nazifa Hasani prepoznao kao lice koje ga je uhapsilo na autobuskoj stanici u Gnjljanu/Gjilan.

U novembru 2010. godine sudsko veće je donelo odluku da se postupak razdvoji u odnosu na Shefqeta Musliu, Sadika Aliu, Idriza Aliu, Shemsija Nuhium, Rama-

dana Halimi, Fazli Ajdari, Rexhepa Aliu i Shaqira Shaqiri iz razloga što se nalaze u bekstvu. U razdvojenom postupku, koji se vodi protiv njih, ispitano je 10 svedoka oštećenih, ali su njihovi iskazi prihvaćeni kao dokaz i u glavnom postupku protiv optuženih koji su u pritvoru. Veće je 11.11.2010. odlučilo da se postupak protiv optuženih koji su u bekstvu vrati u fazu istrage i da istražni sudija ispita sve svedoke oštećene koji su navedeni u optužnici.

Tokom suđenja branioci optuženih su dobacivali, vređali svedokinje oštećene, prekidali druge učesnike u izlaganju i držali govore. Predsednica Veća više puta je opomenula advokate Marka Kastratovića i Zdravka Krstića, što nije imalo uticaja na njihovo ponašanje. Zaštićena svedokinja C2 je za vreme svedočenja bila vidno uznemirena, plakala je, jecala i tresla se. Branioci Zdravko Krstić i Marko Kastratović su joj govorili da je pripremljen svedok i da čita svoju izjavu, i da joj neko u tome pomaže. Zbog toga ih je predsednica Veća u skladu sa članom 299. stav 1. ZKP-a, zbog narušavanja dostojanstva suda i nepoštovanja naređenja predsednika veća za održavanje reda, kaznila novčanom kaznom u iznosu od 200 000 dinara.

Nakon završnih reči optuženih, sudsko veće je 29.12.2010. optuženima Ahmetu Hasani, Nazifu Hasani, Feratu Hajdari, Kamberu Sahiti i Burimu Fazliu ukinulo pritvor uz obrazloženje da više ne stoje razlozi zbog kojih je pritvor određen. Optuženima je zabranjeno da bez odobrenja suda napuste mesto boravišta i naloženo im je redovno javljanje u policijskoj stanici. Optuženima Agushu Memishi, Fatonu Hajdari, Sametu Hajdari i Selimonu Sadiku, koje svedok saradnik *Božur 50* najviše tereti, pritvor u kome se nalaze od 29.12.2008. je produžen. Donošenje presude je zakazano za početak 2011. godine.

3.11. Slučaj Zvornik III

Sudsko veće Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu donelo je 13.05.2010. godine rešenje kojim je postupak protiv optuženog Gorana Savića i Saše Čilerdžića spojen sa postupkom protiv optuženog Darka Jankovića zvanog *Pufca* za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, u vezi sa članom 22. KZ SFRJ. Nakon tog rešenja, Tužilaštvo za ratne zločine je 10.09.2010. godine preciziralo optužnicu. Sva trojica su optuženi za ratni zločin nad Muslimanima zatvorenim na poljoprivredom dobru *Ekonomija* i u fabrici *Ciglana* u Zvorniku, i Domu kulture u Čelopeku, u periodu od maja do jula 1992. godine.

Suđenje je počelo 21.10.2010. godine. Sudskim većem predsedava sudija Tatjana Vuković²⁶. Do kraja 2010. godine, održano je dva dana suđenja, tokom kojih su saslušani optuženi i tri svedoka/oštećena, koja su svedočila pod pseudonimima *Jedan*, *Dva* i *Tri*. Svedoci oštećeni su detaljno opisali mučenje i ubistva zarobljenika u *Domu kulture* u Čelopeku i sva trojica su u sudnici prepoznala optuženog Jankovića.

Suđenje optuženim Saviću i Čilerdžiću počelo je 4.09.2008. godine pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, kojim je predsedavala sudija Tatjana Vuković. Do spajanja sa postupkom protiv optuženog Jankovića održano je 11 dana suđenja, tokom kojih je saslušano 11 svedoka, od kojih dvojica već osuđenih u izdvojenom predmetu K.V. 5/08 [Ivan Korać i Dragan Slavković]. Među saslušanim svedocima bilo je pet zaštićenih. Za vreme saslušanja zaštićenih svedoka *U* i *F* javnost je bila isključena.

Optuženi Savić i Čilerdžić se brane sa slobode dok je optuženom Jankoviću određen pritvor. Optuženi Savić tvrdi da nikada nije bio na *Ekonomiji* i *Ciglani*, ali je čuo da su zarobljeni Muslimani odvedeni na *Ekonomiju*. U svojoj odbrani, optuženi Čilerdžić tvrdi da je za zatvor na *Ciglani* čuo, ali da tamo nikada nije bio. Optuženi Janković je izjavio da za vreme dok je radio na *Ciglani* nije bilo kakvih zločina, ali nije mogao da objasni kako su ga brojni svedoci prepoznali kao čoveka koji ih je mučio i zlostavljao.

U odvojenom postupku za zločin u Zvorniku, Vrhovni sud Srbije je 8.04.2009. godine doneo osuđujuću presudu kojom su optuženi Dragan Slavković zvani *Toro* i Ivan Korać zvani *Zoks* osuđeni na kaznu zatvora u trajanju od 12 odnosno 9 godina. Vrhovni sud Srbije je, u pogledu odluke o kazni, preinačio prvostepenu presudu Okružnog suda u Beogradu kojom je optuženi Slavković bio osuđen na 15 a optuženi Korać na 13 godina zatvora. Istom presudom potvrđena je prvostepena presuda u odnosu na optuženog Sinišu Filipovića zvani *Lopov*, koji je osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine, i u odnosu na optuženog Dragutina Dragičevića, koji je oslobođen optužbe. Svi osuđeni bili su dobrovoljci iz Srbije, koji su u Zvornik otišli organizovano, uz znanje i podršku MUP-a Srbije²⁷.

²⁶ Članovi veća su sudija Dragan Mirković i sudija Olivera Anđelković.

²⁷ Odvojeni postupak se vodio i protiv Branka Grujića i Branka Popovića, kojima je sudsko veće Odeljenja za ratne zločine 22.11.2010. izreklo presudu, kojom je ih je oglasilo krivima. Optuženog Branka Grujića sud je osudio na kaznu zatvora u trajanju od šest godina, a optuženog Branka Popovića u trajanju od 15 godina zatvora.

3.12. Slučaj *Beli Manastir*

Suđenje optuženima Zoranu Vukšiću, Slobodanu Strigiću, Velimiru Bertiću i Bran-ku Hrnjaku zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SRJ, u saizvršilaštvu u vezi člana 22. KZ SRJ, počelo je 1.10.2010. godine pred sudskim većem Odeljenja za ratne zločine, kojim predsedava sudija Dra-gan Mirković²⁸.

Optuženi se terete se da su kao pripadnici Jedinice za posebne namene iz sastava po-licijskih oružanih snaga SAO Istočna Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, u periodu od avgusta do kraja 1991. godine, na široj teritoriji opštine Beli Manastir [Hrvatska] vršili protivzakonita hapšenja i zatvaranja hrvatskih civila i drugih ne-Srba, vršili ubi-stva, povređivanje telesnog integriteta, zastrašivanje, teror, mučenja i nečovečna po-stupanja. Optuženi Vukšić nalazi se u pritvoru dok se ostala trojica optuženih brane sa slobode. Optuženi Zoran Vukšić i Velimir Bertić ne priznaju izvršenje krivičnog dela dok su optuženi Slobodan Strigić i Branko Hrnjak priznali da su prisustvovali ubistvu porodice Čičak, tereteći pri tom optuženog Vukšića.

Do kraja 2010. godine održano je sedam dana suđenja na kojima je ispitano 14 svedoka, od kojih deset svedoka/oštećenih. Svi svedoci/oštećeni su Hrvati, građani Republike Hrvatske.

3.13. Slučaj *Rastovac*

Suđenje optuženom Veljko Mariću za krivično delo ratni zločin protiv srpskih civila počelo je 7.10.2010. godine pred sudskim većem Odeljenja za ratne zločine, kojim je predsedavao sudija Rastko Popović²⁹.

Tužilaštvo za ratne zločine je podiglo optužnicu protiv Veljka Marića 12.08.2010. godine. Optužen je da je 31.10.1991. godine kao pripadnik hrvatskih oružanih for-macija, 77. samostalnog bataljona Grubišno Polje, prilikom akcije *Otkos 10* odnosno čišćenja sela Rastovac, u opštini Grubišno Polje, uniformisan i naoružan ušao u kuću srpske porodice Slijepčević, i u Petra Slijepčevića ispalio više metaka iz automatske puške, u prisustvu njegove supruge Ane. U toku 2010. godine su saslušana tri svedo-ka, među kojima jedan svedok/oštećeni.

28 Članovi veća su sudija Tatjana Vuković i sudija Olivera Anđelković.

29 Članovi veća su sudija Snežana Nikolić-Garotić i Vinka Beraha-Nikićević.

U međuvremenu, Republika Hrvatska je podnela zahtev za izručenje Veljka Marića a Tužilaštvo za ratne zločine podnelo je novi zahtev za sprovođenje istrage protiv okrivljenog Marića, zbog čega je glavni pretres odložen na neodređeno vreme tj. do odluke o zahtevu za izručenje odnosno do okončanja istrage.

3.14. Slučaj *Lički Osik*

Suđenje optuženima Čedi Budisavljeviću, Mirku Malinoviću, Milanu Bogunoviću i Bogdanu Gruičiću zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 KZJ počelo je 4.10.2010. godine pred sudskim većem Odeljenja za ratne zločine, kojim predsedava sudija Vinka Beraha-Nikićević³⁰.

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu 28.06.2010. godine, kojom se optuženi okrivljuju da su, u prvoj polovini oktobra 1991. godine, kao pripadnici MUP-a SAO Krajine i TO Teslingrad, zbog sumnje da poseduju radio-stanicu, te da saraduju sa hrvatskim oružanim formacijama, uhapsili Mana Rakića, njegovu decu Milovana, Dragana i Radmilu; da je optuženi Budisavljević u noći između 20. i 21.10.1991. po dogovoru sa optuženim Malinovićem i Bodunovićem otišao do kuće Lucije Rakić, gde ju je optuženi Budisavljević ubio iz vatrenog oružja, dok su druga dvojica čuvala stražu, nakon čega su sva trojica zapalili Lucijin leš i kuću. Nekoliko dana kasnije četvorica optuženih su po dogovoru vezali četiri člana porodice Rakić koji su bili zatvoreni u prostorijama policije, i odveli ih do jame *Golubnjača* gde su ih vatrenim oružjem lišili života i potom bacili u jamu.

Glavni pretres je počeo 4.10.2010. godine. Održano je sedam dana suđenja na kojima je ispitano pet veštaka i 13 svedoka, od kojih pet svedoka oštećenih. Neposredno je saslušan jedan svedok iz Hrvatske. Osim optuženog Budisavljevića, koji je u potpunosti priznao delo za koje se tereti, ostali optuženi negiraju: optuženi Malinović se brani da je nakon spornog događaja bio teško ranjen, te da je od posledica ranjavanja izgubio pamćenje dok optuženi Bogunović i Gruičić navode da su bili na licu mesta ali da nisu pucali u članove porodice Rakić.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je ovaj predmet Tužilaštvu za ratne zločine na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina.

30 Članovi veća su sudija Snežana Nikolić-Garotić i sudija Rastko Popović.

3.15. Slučaj *Kušnin*

Pred većem Višeg suda u Nišu, kojim predsedava sudija Dijana Jaković, vodi se ponovljeno suđenje optuženima Zlatanu Mančiću, Radetu Radojeviću, Danilu Tešiću i Mišelu Seregi za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Optužnica ih tereti da su neutvrđenog dana početkom aprila 1999. godine u selu Kušnin/Kushnin na Kosovu učestvovali u ubistvu dvojice albanskih civila. Optuženi Mančić je naredio optuženom Tešiću da sa još jednim vojnikom liši života dvojicu muškaraca, koji su mu neposredno pre toga bili privedeni kao starešini organa bezbednosti. Optuženi Tešić je naređenje preneo optuženom Radivojeviću, na osnovu koga su on i optuženi Seregi povelili braću Miftara i Selmana Tahiri iz sela Kušnin/Kushnin prema Prizrenu i pored puta, na oko četiri kilometra od mesta gde im je jedinica bila locirana, lišili ih života iz automatske puške, a tela zapalili.

Na (prvom) prvostepenom suđenju optuženi Tešić i Seregi priznali su izvršenje krivičnog dela. Suđenje je završeno donošenjem osuđujuće presude, ali je Vrhovni sud Srbije presudu ukinuo iz razloga što tela nisu bila identifikovana i zato što je Vrhovni vojni sud van glavnog pretresa izveo jedan od dokaza. Ponovljeno suđenje počelo je 6.06.2007. godine, ali je zbog promene u sudskom veću u 2010. godine glavni pretres počeo ispočetka. Do kraja godine održana su dva dana suđenja, na kojima su saslušani optuženi i jedan svedok. Svi optuženi se brane sa slobode. Na ponovljenom suđenju svi optuženi negiraju izvršenje krivičnog dela. Optuženi Tešić i Seregi se brane da su braću Temaj pustili prema Prizrenu a da su se njihovim ubistvom hvalili radi prestiža u jedinici. Miftar Temaj identifikovan je 2004. godine na osnovu DNK analize dok se za posmrtnim ostacima Selmana Temaj još uvek traga. U toku suđenja izveden je kao dokaz dokumentarni film *Kad pališ, pali bolje!* autora Jasne Janković koji je snimljen 2004. godine. Film govori o ubistvu dvojice albanskih civila u selu Kušnin/Kushnin za vreme rata na Kosovu 1999. godine. U filmu govore optuženi Danilo Tešić, Mišel Seregi, Rade Radojević i Zlatan Mančić. Optuženi Tešić i Seregi priznaju izvršenje krivičnog dela.

SADRŽAJ

Uvod	3
1. Opšte karakteristike	4
1.1. Najviše ustupljenih predmeta	4
1.2. Selektivne optužnice	4
1.3. Manjkave istrage	5
1.4. Nesnalaženje tužilaca u novoj ulozi.....	5
1.5. Politički postupci	5
1.6. Duga suđenja osnovnih predmeta	5
1.7. Neodgovarajuća podrška svedocima/oštećenima i zaštita svedoka.....	6
1.8. Praksa davanja lažnog iskaza.....	6
1.9. Izricanje blagih kazni	7
1.10. Slaba odbrana optuženih	7
1.11. Regionalna saradnja	7
2. Predmeti u kojima je FHP zastupao oštećene	8
2.1. Slučaj <i>Podujevo</i>	8
2.2. Slučaj <i>Zvornik II</i>	9
2.3. Slučaj <i>Lovas</i>	12
2.4. Slučaj <i>Skočiči</i>	13
2.5. Slučaj <i>Ćuška</i>	14
2.6. Slučaj <i>Emini</i>	15
3. Predmeti u kojima je FHP pratio glavni pretres	16
3.1. Slučaj <i>Stari Majdan</i>	16
3.2. Slučaj <i>Ovčara – Sireta</i>	17
3.3. Slučaj <i>Tuzlanska kolona</i>	18
3.4. Slučaj <i>Banski Kovačevac</i>	21
3.5. Slučaj <i>Medak</i>	22
3.6. Slučaj <i>Stara Gradiška</i>	23
3.7. Slučaj <i>Prijedor</i>	24
3.8. Slučaj <i>Vukovar</i>	25

3.9. Slučaj <i>Tenja</i>	26
3.10. Slučaj <i>Gnjilanska grupa</i>	27
3.11. Slučaj <i>Zvornik III</i>	29
3.12. Slučaj <i>Beli Manastir</i>	31
3.13. Slučaj <i>Rastovac</i>	31
3.14. Slučaj <i>Lički Osik</i>	32
3.15. Slučaj <i>Kušnin</i>	33

Analiza postupka i sudskih odluka u predmetu *Suva Reka*¹

1. Komandant 37. odreda PJP MUP Republike Srbije Radoslav Mitrović i ostali pripadnici PJP i VJ optuženi su za ubistvo 50 albanskih civila, od čega 48 iz porodice Berisha iz Suve Reke/Suharekë. Ubistva su izvršena 26.03.1999. godine, oko podneva, nedaleko od policijske stanice u Suvoj Reci/Suharekë. Među ubijenima je 19-toro maloletne dece, od 9 meseci do 16 godina, devojke i žene, od kojih je jedna bila u osmom mesecu trudnoće, i starica od 100 godina. Masakriranje članova porodica Berisha, sa teškim telesnim povredama opasnim po život (više ustrelina udova, stomaka i grudnog koša) preživle su samo dve žene i jedno dete, koji su iskočili iz kamiona kojim su ubice odvozile ubijene radi sakrivanja njihovih tela u tajne grobnice.

Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, presudom (K.V. 2/2006) od 23. aprila 2009. godine) oslobodilo je od optužbe Radoslava Mitrovića, komandanta 37. odreda PJP, Nenada Jovanovića, pomoćnika komandira policije Odeljenja unutrašnjih poslova (OUP) u Suvoj Reci/Suharekë i Zorana Petkovića, pripadnika Teritorijalne odbrane u Suvoj Reci/Suharekë, nalazeći da “nije na nesumnjiv i pouzdan način dokazano da su izvršili radnje koje su im izmenjenom i preciziranom optužnicom stavljene na teret”.²

Zbog odustanka tužioca od optužbe, prvostepeni sud je oslobodio Ramiza Papića, policajca iz redovnog sastava OUP-a u Suvoj Reci/Suharekë.

Za ubistvo 50 civila, dece, žena i staraca, oglašeni su krivim i osuđeni samo četvorica: Radojko Repanović, komandir policije OUP-a u Suvoj Reci/Suharekë, Slađan Ćukarić, zvani Jajce, policajac iz redovnog sastava i Miroslav Petković, policajac iz rezervnog sastava OUP-a u Suvoj Reci/Suharekë i Milorad Nišavić - pripadnik Državne Bezbednosti (DB) Srbije, detašmana u Suvoj Reci/Suharekë.

1 Izvršna direktorka FHP, Nataša Kandić i Dragoljub Todorović, advokat, u svojstvu punomoćnika žrtava, neprekidno su pratili krivično pravni postupak pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, u predmetu (K.V. 2/2006) protiv Radoslava Mitrovića, komandanta 37. združenog odreda Posebnih jedinica policije (37. i 87. odred PJP), drugih pripadnika toga odreda i OUP-a u Suvoj Reci/Suharekë, te pripadnika Državne bezbednosti (DB) Srbije i pripadnika Vojske Jugoslavije (VJ), zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SRJ u vezi sa članom 22. KZ SRJ. FHP nije zastupao porodice žrtava u ponovljenom postupku jer su porodice smatrale da je sud, presudom kojom je optuženi Radoslav Mitrović oslobođen krivične odgovornosti, naneo veliku nepravdu žrtvama.

2 Presuda Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu u predmetu K.V.2/2006. str.214.

Apelacioni sud u Beogradu, u žalbenom postupku, presudom Kž1 Po2 4/2010 od 30. juna 2010. godine, odbio je kao neosnovane žalbe okrivljenih Slađana Čukarića, zvanog Jajce, Miroslava Petkovića i Milorada Nišavića i njihovih branilaca i potvrdio prvostepenu presudu u odnosu na njih trojicu i u odnosu na okrivljene – Radoslava Mitrovića, Nenada Jovanovića i Zorana Petkovića, koje je prvostepeni sud oslobodio od optužbe. Uvažavajući žalbe okrivljenog Radojka Repanovića, (trojice) njegovih branilaca i supruge, Apelacioni sud je ukinuo prvostepenu presudu u odnosu na okrivljenog Radojka Repanovića i predmet u tom delu vratilo prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

2. U postupku ponovnog suđenja Radojku Repanoviću, Sudsko veće Odeljenja za ratne zločine, u izmenjenom sastavu (predsednik veća sudija Vinka Beraha-Nikićević, članovi veća sudija Snežana Nikolić-Garotić i Rastko Popović), u krivično-pravnom predmetu

K-Po”- 49/2010, nakon tri dana suđenja (9.11.2010, 9. i 10.12.2010.), po izmenjenoj i preciziranoj optužnici Tužilaštva za ratne zločine KTRZ. Br.5/05 od 9.11.2010. godine, dana 15.12.2010. godine, ponovo je Repanovića oglasilo krivim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SRJ i ponovo mu izreklo kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.

3. Imajući u vidu okolnosti prekrivičnog postupka, sadržinu zahteva za sprovođenje istrage (od 3.10.2005. godine), okolnosti i tok sprovedene istrage (po rešenju od 17.10.2005.), sadržinu optužnice (podignute 25.04.2006. godine) i izmene njenog dispozitiva od 3. 03. 2009. godine, okolnosti i tok samog suđenja na glavnim pretresima i sadržinu obeju sudskih odluka, kao i ponovljeno suđenje Radojku Repanoviću, FHP nalazi da pravosuđe Srbije upadljivo izbegava da osudi komandante VJ i MUP Republike Srbije, odnosno PJP MUP Srbije, ranga brigada, bataljona i četa, koji su ne samo naređivali izvršenje ratnih zločina nego i lično sudelovali u njihovom činjenju, te bi mogli odgovarati i po osnovu lične odgovornosti.

4. U najužem centru u gradu Suva Reka/Suharekë, nedaleko od policijske stanice i komande Teritorijalne odbrane, isti komandanti – komandiri i isti pripadnici PJP, MUP-a i VJ, na gotovo istom mestu i u istim okolnostima, 22.03.1999. godine ubili su devet albanskih civila; 25.03.1999. godine ubili su 34 albanska civila, a narednog dana, 26.03.1999. godine, ubili su 50 albanskih civila – dece, žena i staraca.

Nije sporno da od kraja 1998. do kraja marta 1999. godine, na području grada Suva Reka/Suharekë, nije bilo jedinica niti boraca OVK, niti su srpske snage u tom peri-

odu, i u tom području, imale bilo kakav oružani sukob sa njima. Tu su činjenicu, na glavnim pretresima, kao svedoci, naročito isticali S.K, ondašnji načelnik Operativnog odseka 549. motorizovane brigade VJ (549.mtbr), kao komandant Pete borbene grupe 549.mtbr i Božidar Delić, komandant te brigade.

5. Ostaje pitanje kako se dogodilo da nadležni tužilac za ratne zločine zahteva istragu i kasnije podigne optužnicu protiv istih odgovornih samo za ubijanje 50 civila izvršeno 26.03. 1999. godine, a da to ne učini i za ubistva 43 albanska civila, koje su isti naredbodavci i izvršioци zajednički učinili prethodnog – 25. i 22.03.1999. godine³.

6. Propust tužioca za ratne zločine da, u konkretnim okolnostima, optuži odgovorne naredbodavce i izvršioce ubijanja 43 kosovska Albanca, neposredno su uslovlila i opredelila ceo dalji tok sprovedenog, prvobitnog postupka i ponovljenog suđenja komandiru Repanoviću.

Veće za ratne zločine u pravosnažnoj presudi, između ostalog, kaže: “S tim u vezi sud je i iz iskaza svedoka Muharrema Shale, datog na glavnom pretresu dana 5.12.2007. godine, utvrdio da je bilo ubistva albanskih civila i dana 25.03.1999. godine, i to u stolarskoj radionici i ispred stolarske radionice. Takođe sud je i iz zapisnika o uviđaju od 30.03.1999. godine, utvrdio da je obavljen uviđaj i u stolarskoj radionici *Trijeza*, gde su pronađena četiri tela. Međutim sud se nije upuštao u ocenu napred izvedenih dokaza, s obzirom da se iz njih ne utvrđuju događaji i radnje za koje su optuženi tere u ovom krivičnom postupku, a konkretan događaj nije obuhvaćen optužnicom⁴.”

7. U konkretnom slučaju, očigledno je - oba suda su unapred odlučili da negiraju komandnu odgovornost Mitrovića. Budući da niko, čak ni ta dva suda Srbije, ne mogu da utvrde da komandant 37. odreda PJP nije znao da su njegovi podređeni na malom prostoru, u samo tri uzastopna dana, ubili 85 civila, uglavnom decu, žene, žene u osmom mesecu trudnoće, starice od 100 godina, prosto su u svojim presudama prećutali postojanje domaćih propisa prema kojima je sasvim jasno da je komandant Mitrović krivično odgovoran i po osnovu komandne i lične odgovornosti. Jednako, i njegovi komandiri četa, vodova i odeljenja, koji su prihvatili njegova naređenja i izvršili zločine ili su makar znali ili su mogli da znaju da njima potčinjene ili druge jedinice ili pojedinci pripremaju izvršenje takvih povreda, pa u vreme kada je još bilo

³ Odredbe člana 156. do 165. Ustava Srbije, Zakon o javnom tužilaštvu, Zakonik o krivičnom postupku, ili bilo koji drugi propis, kao ni opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava i ratifikovane konvencije i prihvaćeni međunarodni ugovori, koji su po članu 16. Ustava Republike Srbije, sastavni deo pravnog poretka Srbije i neposredno se primenjuju, ne dopuštaju selektivno krivično gonjenje i “oprost” ratnog zločina ubijanja 43 civila.

⁴ Pravosnažna presuda K.V. 2/2006 od 23. aprila 2009.

moгуće sprečiti njihovo izvršenje, nisu preduzeli mere da se te povrede spreče. Lično je odgovoran i komandant Mitrović i svaki njemu podređeni komandir jer su sigurno znali da su povrede pravila ratnog prava izvršene, a protiv prekršioca nisu pokrenuli disciplinski ili krivični postupak ili, ako nisu bili nadležni za pokretanje postupka, prekršioce nisu prijavili nadležnim vojnim odnosno policijskim starešinama.

8. U obema presudama postoje samo dva pravna stava. Prvi pravni stav odnosi se na moguću formu naređenja vojnog i policijskog starešine izdatog sebi potčinjenim za izvršenje ratnih zločina. Drugostepeni sud, Apelacioni sud u Beogradu, sa pravom potencira⁵ ispravnost stanovišta prvostepenog suda iskazanog u prvostepenoj presudi⁶. Prema tom stanovištu, naređenje za izvršenje zločina “ne mora biti u posebnoj formi, već se može izdati na čitav niz različitih načina, te se može dokazivati i okolnostima”. Drugi pravni stav se odnosi na izvršenje i izdavanje naređenja: “Ratni zločin se može izvršiti naređivanjem izvršenja zabranjenih radnji ili izvršenjem tih radnji. Izdavanjem naređenja delo je dovršeno i nije potrebno da je naređenje izvršeno”⁷.

FHP oba pravna stanovišta smatra osnovanim i značajnim za pravilno odlučivanje u ovom predmetu, ali zapaža da su oba suda nedоследna, te ih prvostepeni sud primenjuje samo pri oceni komandne odgovornosti komandira Repanovića, ali ne i u odnosu na komandanta Mitrovića. Drugostepeni sud oba stanovišta prihvata, ali nalaže prvostepenom sudu da od njih odstupa i da ih ne poštuje ni u naloženom ponovljenom preispitivanju odgovornosti komandira Repanovića.

9. Na ovim dvema pravnim postavkama, prvostepeni sud je bazirao svoju odluku o komandnoj odgovornosti komandira Repanovića. Naime, i u prvobitnoj i u novodonetoj odluci iz ponovnog postupka, prvostepeni sud uzeo je da iz okolnosti slučaja nesumnjivo proizilazi da je komandir OUP-a u Suvoj Reci/Suharekë Repanović izdao naređenje podređenim policajcima da ubijaju kosovske Albance, pale njihove kuće i prognaju ih iz njihovih kuća i iz Suve Reke/Suharekë, te da činjenica - da nema dokaza da je komandir Repanović prisustvovao kasnijem izvršenju ovih njegovih naređenja - ne isključuje njegovu komandnu odgovornost.

FHP smatra da je prvostepeni sud, u oba navrata, pravilno i zakonito postupio kada je ustanovio da je komandir Repanović odgovoran i po ličnom i po komandnom osnovu, odnosno zbog izdavanja naređenja za vršenje ratnih zločina iako nema dokaza da je kasnije prisustvovao njihovom izvršavanju, te da je prvostepeni sud pravilno

⁵ Presuda Apelacionog suda u Beogradu, str.39.

⁶ Presuda Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, str.93.

⁷ Presuda Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, str.186.

i zakonito odlučio i kada je Repanovića i u prethodnom i u ponovnom postupku oglasio krivim i osudio⁸.

Budući da su komandir Repanović i komandant Mitrović delovali na istom mestu i u potpuno istim okolnostima, ostaje nejasno koji su to pravni razlozi naveli prvostepeni i drugostepeni sud da isključe odgovornost komandanta Mitrovića a da nalažu odgovornost komandira Repanovića?

Zar se razlozi za ukidanje prvostepene presude u odnosu na osuđenog komandira Repanovića, ako oni stvarno postoje, ne moraju uzeti i kao obavezni razlozi za ukidanje prvostepene presude u odnosu na oslobođenog komandanta Mitrovića, te da li je predmet trebalo vratiti na ponovno suđenje i odlučivanje u odnosu na obojicu okrivljenih, i osuđenog komandira Repanovića i oslobođenog komandanta Mitrovića?

10. Lična i komandna odgovornost oslobođenog komandanta Mitrovića su očiglednije od lične i komandne odgovornosti osuđenog komandira Repanovića.

Ne samo da je neuporedivo više dokaza o odgovornosti komandanta Mitrovića, nego su oni izvorniji, verodostojniji, ubedljiviji i proizilaze iz okolnosti koje sudovi imaju u vidu kada govore o tome da određeni način obraćanja nadređenog i pretpostavljenog, mogu biti naredba za izvršenje ratnih zločina, ako se radi o verbalnom obraćanju (sa povišenim, pretećim tonom i gestikulacijama) potčinjenima koji su unapred upoznati sa planom i naredbom za ubijanje.

Svakom podređenom komandiru ili policajcu, koji je na istom mestu u prethodna dva dana, 25. i 22.03.1999. godine, sudelovao u ubijanju 43 civila, ili mu je samo poznato da su ih ubili pripadnici PJP, MUP-a i VJ, ili bilo koja grupa iz sastava srpskih snaga ili koja deluje uz njih, reči komandanta Mitrovića ili komandira Repanovića, ili pomoćnika komandira Jovanovića izgovorene 26.03.1999. godine – “Šta je ova gužva, šta čekate! krećite, šta čekate, ubijajte, vozite... Je l' to ja treba da ubijam za vas! ‘Ajde! Kreći, ‘ajde! ‘Ajmo, ‘ajmo, idemo!” – svakako su dovoljno jasna i imperativna naredba za ubijanje, paljenje i odnošenje usmrćenih.

U datim okolnostima, svakome ko je slušao, čuo i gledao komandanta Mitrovića, njegove reči su bile naredba podređenim i svim prisutnim starešinama, policajcima

⁸ Apelacioni sud u Beogradu, 6.06.2011, doneo je presudu kojom je odbio kao neosnovanu žalbu okrivljenog Repanovića i njegovog branioca Gradimira Nalića. Potvrdio je zatvorsku kaznu u trajanju od 20 godina.

PJP, OUP Suva Reka/Suharekë i svim drugim prisutnim, da ubijaju, da nastave i dovrše ubijanja koja su prethodnih dana započeli.

11. Kao i u prethodnom, i u ponovljenom suđenju Repanoviću, predsedavajuća sudskim većem, desetinu je puta zabranila postavljanje pitanja koja je zastupnik optužbe pokušavao da postavi i koja su očigledno bila zakonita i vodila su potpunijem sagledavanju pojedinačnih uloga okrivljenih Mitrovića i Repanovića i drugih. U više navrata, predsedavajuća sudskim većem u transkriptima nije čak ni upisivala koja to pitanja zabranjuje.

Iz obrazloženja prvostepene presude, očigledno je da je ona utemeljena na svedočenjima lica koja su sudelovala u ubijanju albanskih civila, a neki od njih (komandant 549.mtbr, komandant Pete borbene grupe 549.mtbr, komandiri niške, pirotske i vranjanske čete PJP, komandiri vodova tih četa, te rukovodioci, komandanti, komandiri SUP-a u Prizrenu, OUP-a u Suvoj Reci/Suharekë i starešine njihovih organizacionih delova i Centra i detašmana Centra DB Srbije u Prizrenu) su naređivali i predvodili, dakle i lično sudelovali u izvršenju zločina, ne samo onih izvršenih 26. nego i onih izvršenih 25. i 22.03.1999. godine, te su odgovorni i po osnovu komandne i lične odgovornosti.

Prvostepeni sud, bez ustezanja, uzima kao nesporne i verodostojne one delove iskaza svedoka koji podupiru njegovu, očigledno unapred donetu odluku o nepostojanju odgovornosti komandanta Mitrovića i okrivljenih Nenada Jovanovića i Zorana Petkovića, a odbacuje kao neistinite sve one delove iskaza istih svedoka koji, od prvih iskaza u prekrivičnom postupku do okončanja glavnog pretresa, postojano, ubedljivo i argumentovano tvrde da je okrivljeni komandant Mitrović u svemu postupao na način opisan u optužnici.

12. Oba suda, i prvostepeni i drugostepeni, ne prihvataju ni jedan dokaz, pa ni izveštaj MUP Srbije, Uprave za borbu protiv organizovanog kriminala (UBOPOK), 05.broj 2369/05 od 07. jula 2005. godine, iz kojeg se vidi da je Mitrović bio komandant "združenog odreda" koji su sačinjavali 37. i 83. odred PJP.

Svi izvedeni dokazi o borbenoj upotrebi 37. i 83. odreda PJP, potvrđuju verodostojnost navedenog izveštaja UBOPOK – o tome da se radi o združenom odredu i da je Mitrović imao efektivnu komandnu vlast nad svakom jedinicom iz sastava toga združenog odreda, kao i nad njihovim komandirima i pripadnicima uopšte.

Upravo uloga 37. odreda PJP, kao operativne i borbene jedinice [koja “oslobađa” teritorije pod kontrolom OVK], podrazumeva potpunu podređenost 83. odreda PJP kao jedinice koja čuva i održava red na teritoriji koju “očisti” 37. odred PJP. Ne radi se samo o komplementarnosti delovanja, nego o jedinstvenom, neprekinutom komandnom lancu, u kojem je Mitrović, kao komandant 37. odreda PJP, nadređen i stariji u komandnoj policijskoj hijerarhiji i subordinaciji, sa pravom komandovanja svim starešinama i policajcima iz 83. odreda PJP, budući da su oni, jednako kao i 67. odred PJP, samo rezervni sastav 37. odreda PJP te da su u suštini logistička podrška i deo združenog odreda kao jedne šire i veće jedinice, čija je udarna i borbena snaga 37. odreda PJP, a svima komanduje Mitrović, sa ovlašćenjem da kontrolše izvršenja naređenih zadataka.

Milivoje Grkajac, komandir policijske stanice u Aleksandrovcu, kao komandir treće čete 87. odreda PJP, pri svedočenju je, između ostalog, naglasio i sledeće: „Komandant 37. odreda mogao je da naređuje komandantu 87. odreda zbog činjenice da je je 37. odred bio odred dobro obučениh ljudi koji je bio ofanzivan, pokretan, vodio borbe, oslobađao teritorije, i vršio čišćenja terena dok je 87. odred imao slabo obučene ljude, neke koji nisu uopšte prošli nikakvu obuku, bilo je dosta bolovanja, dosta napuštanja službe, tako da je 87. odred samo zaposedao teren koji bi osvojio 37. odred, kontrolisao ga i vodio računa da teroristi ponovo ne upadnu.“⁹

13. Od desetine opštepoznatih okolnosti, izvedenih dokaza, pročitanih službenih dokumenata, te saslušanih svedoka, FHP ukazuje na sledeća, iz kojih neposredno proizilazi i dokazuje se efektivna vlast komandanta Mitrovića i njegova suverena moć imperativnog naređivanja svim podređenim komandirima, starešinama i policajcima PJP, OUP-a Suva Reka/Suharekë, dobrovoljcima VJ i svima drugima, koji su uz ili sa četama, vodovima i odeljenjima 37. odreda PJP, od 22. do 26.03.1999. godine, u gradu Suva Reka/Suharekë ubijali albansku decu, žene i starce:

14. Nakon povlačenja misije OEBS-a sa Kosova, 20. marta 1999. godine, očekujući početak oružanih dejstava NATO, Zajednička komanda (VJ i MUP-a Srbije) za Kosovo, 23.03.1999. godine, u Prištini, izdala je borbenu zapovest – naređenje Strogo pov broj 455-63 od 23.3.1999. godine “o deblokadi komunikacije Suva Reka – Orahovac”;

⁹ Transkript, Posl.br. K.V.02/2006, Glavni pretres, 30.06.2008.

14.1. Naredbu su istoga dana, 23.3.1999. godine, lično primili pukovnik VJ Božidar Delić, kao komandant 549. mtbr i policijski potpukovnik Radoslav Mitrović, kao komandant 37. odreda PJP u čiji sastav je, kao rezervne snage, bio uključen i 87. odred PJP. Komanda i deo jedinica 549. mtbr i Komanda i deo jedinica 37. odreda PJP, u tom momentu bili su smešteni, u posebnim i odvojenim objektima, u kasarni *Car Dušan Silni* u Prizrenu;

14.2. Istoga dana, 23. i sutradan – 24.03.1999. godine, komandanti 549. mtbr i 37. odreda PJP, Delić i Mitrović, svaki sa najodgovornijim starešinama iz svoje komande i prvopotčinjenim komandantima odnosno komandirima, održali su sastanke i sačinili plan zajedničkog delovanja i postupanja i precizirali međusobne uloge i zadatke u izvršenju dobijenog zadatka.

14.3. Od kraja 1998. do kraja marta 1999. godine, u gradu Suva Reka/Suharekë nije bilo boraca i jedinica OVK, niti je bilo borbenih sukoba i razračunavanja sa njima. Iz sastava 549. mtbr, na prostoru Suva Reka/Suharekë delovala je Peta borbena grupa (5. BG) koju je predvodio, onda major a sada pukovnik SK, kao načelnik Operativnog odseka 549. mtbr.

Na pravcu od Suve Reke/Suharekë prema selu Studenčanu/Studenčan i dalje u pravcu Orahovca/Rahovec, iz sastava 37. odreda PJP, pod neposrednom komandom Mitrovića, u sadejstvu sa 5. BG 549. mtbr, dejstvovala su tri čete 37. odreda PJP – niška, kruševačka i vranjanska.

14.4. Iz pravca Orahovca/Rahovec prema selu Dobrodeljani/Dobërdelan i dalje prema Suvoj Reci/Suharekë zajednički su dejstvovala snage Šeste borbene grupe 549. mtbr, pod komandom pukovnika Božidara Delića i potpukovnika Vladimira Đokića i leskovačka (Četvrta) i pirotska četa 37. odreda PJP, pod komandom Mitovićevog zamenika policijskog majora Predraga Grujića.

Prema planu, nakon deblokade komunikacija Suva Reka – Orahovac – Prizren, borbene grupe i čete 37. odreda PJP, pošto su išle jedne prema drugima, trebalo je da se susretnu u selu Dobrodeljane/Dobrodëlan, a tu su se i sastale 26. ili 27.03.1999. godine, a što prvostepeni sud nije hteo da pouzdano ustanovi iako se radi o bitnoj činjenici.

14.5. Akcija je započela, 25.03.1999. godine, oko 04:00 časova odlaskom Pete borbene grupe 549. mtbr iz vojne kasarne u Prizrenu, glavnim asfaltnim putem, prema

Suvoj Reci/Suharekë, gde su, prema tvrdnjama komandanta grupe, stigli oko 6:00 časova. Navodno su iz Prizrena istim pravcem prispele i niška, kruševačka i vranjanska četa 37. odreda PJP, pod neposrednom komandom Mitrovića. Međutim, niko nije hteo da jasno i izričito kaže, gde su se te čete tada stvarno nalazile, kada su stvarno krenule, kuda su se kretale i kada su zaista prispele na područje Suve Reke/Suharekë. Prvostepeni sud i svi okrivljeni, o zbivanjima 25.3.1999. godine nisu hteli da govore, jer se navodno radi o događajima koji nisu predmet suđenja, budući da nisu obuhvaćeni optužnicom, a zapravo zbog toga što su svi znali - da su ista lica na istom mestu u istim okolnostima toga dana ubili 33, a 22.03.1999. godine ubili 8 Albanaca.

14.6. Iz svedočenja komandira četa i vodova 37. odreda PJP prozlaži da su Treća (kruševačka) četa 37. odreda PJP i njeni vodovi, na području Suve Reke/Suharekë bili neprekidno od 16.03.1999. godine, što znači da su bili u Suvoj reci/Suharekë i 22. i 24.03. ali i noću i rano ujutru 25.03.1999. godine, kao i tokom toga dana, kada su prošli Reštanskim putem od policijske stanice prema selu Reštane/Reshtan i dalje Studenčane/Stuednčan.

Zoran Siketić, komandir Kruševačke čete, postojano je i ubedljivo tvrdio¹⁰ da je njegova četa znatno pre 25.03.1999. godine, već od 16.03.1999. godine, bila u gradu Suva Reka/Suharekë, a neki vodovi iz te čete u širem području grada i u selima opštine Suva Reka/Suharekë. Siketić tvrdi da je on kao komandir Kruševačke čete, već 24.03.1999. godine bio u selu Movljane/Mohlan, a da je odatle po naređenju komandanta 37. odreda PJP Mitrovića, sa jedinicom došao u grad Suva Reka/Suharekë, a potom, Reštanskim putem, odveo četu u selo Reštane/Reshtan. Siketić naglašava da u selu Reštane nije bilo ni civila ni pripadnika OVK. Siketić, što je osobito važno za odlučivanje u ovom predmetu i ocenu stvarne uloge Mitrovića, kategorično tvrdi da je njegova četa, 25.03.1999. godine, postupala isključivo po naređenjima Mitrovića. Tri komandira voda, iz sastava Kruševačke čete – Rade Jović, komandir Drugog voda, Goran Spasić, komandir Prvog voda i Milorad Obradović, komandir Petog voda – u svemu potvrđuju iskaze i tvrdnje komandira Siketića, te je očigledno da su delovi 37. odreda PJP bili u gradu Suvoj Reci/Suharekë i u selima opštine Suva Reka/Suharekë, neprekidno od 16.03.1999. godine. Obradović naglašava da se njegov Peti vod, kao specijalistički, po potrebi, odvajao u tri dela. Tako, Obradović tvrdi da je njegovo odeljenje minobacača, 25.03.1999. godine, celoga dana bilo uz zgradu Policijske stanice u Suvoj Reci/Suharekë, a da je on sa delom potčinjenih mu policajaca bio u hotelu *Balkan* u Suvoj Reci/Suharekë, a neki delovi njegovog voda i drugih

¹⁰ Transkript, Posl.br. K.V.02/2006, Glavni pretres, 6.02.2008.

pripadnika Treće čete i drugih četa iz sastava 37. odreda PJP, bili su takođe u gradu. Ovo znači da komandant Mitrović, S.K. i Delić, lažu kada tvrde da su 25.03.1999. godine, svi pripadnici tri čete 37. odreda PJP prošli kroz Suvu Reku/Suharekë i bez zadržavanja otišli u selo Reštane/Reshtan i dalje u selo Studenčane/Studenčan. Ova-ko skrivaju svoje prisustvo na mestu gde su 22.i 25.03.1999. godine njihove jedinice ubile 41 kosovskog Albanca.

Međutim, sam Mitrović ne spori da mu je za svo vreme boravka u Suvoj Reci/Suharekë komandno mesto bilo u upravnoj zgradi preduzeća *Metohija vino, u naselju Široko/Shiroko na ulazu u grad Suva Reka/Suhareke* iz pravca Prizrena. Njegovi prvopotčinjeni, komandiri četa, i desetine drugih saslušanih svedoka, istrajno i ubedljivo su svedočili da se komanda 37.odreda PJP u upravnim zgradama preduzeća *Metohija vino, u naselju Široko/Shiroko na ulazu u grad Suva Reka/Suhareke* iz pravca Prizrena, nalazila od 22. marta 1999. godine. Komandant Mitrović ne spori ni da su njegovi potčinjeni boravili u fabrici *Balkan* u Suvoj Reci/Suharekë, kao i da je on često boravio u tom hotelu.

Desetine svedoka je postojano tvrdilo da su Mitrović – *Čegar 1* i drugi pripadnici 37. odreda PJP, poznati i kao *Čegrovi*, a neki i kao *Mambe*, u gradu Suva Reka/Suharekë, boravili, duže ili kraće vreme, i tokom 1998. i gotovo neprekidno od početka 1999. godine, uglavnom u hotelu *Balkan*. Mnogi od njih su i Mitrovića i starešine i policajce iz sastava 37. odreda PJP, videli u gradu i 25. i 26.03.1999. godine.

Svedok Nenad Stojković, kao policijski oficir na službi u 37. odredu PJP, na Kosovu je bio od februara 1997, a od jeseni 1998. godine, bio je komandir Četvrte čete 37. odreda PJP i, neposredno, prvopotčinjeni Mitroviću, kao komandantu toga odreda. Na glavnom pretresu od 8.02.2008.godine, između ostalog, svedok Stojković je kazao da je naredbe za postupanje u vreme rata i bombardovanja dobio 22. ili 23.03.1999. od komandanta 37. odreda PJP, optuženog Mitrovića. Tada je komandant 37. odreda pozvao sve komandire četa u komandu odreda u kasarni VJ u Prizrenu i dao im uputstva kako da se ponašaju u slučaju bombardovanja i konkretne zadatke za akcije protiv šiptarskih terorista, i to: „konkretne zadatke svakoj jedinici, svakom komandiru čete, ko će na kom pravcu u protiv-terorističku borbu i ujedno nam je podelio šifrnike za razgovor, podelio nam je oznake kako bi se razlikovali, znači to su trakice za obeležavanje na rukama, podelio nam je razgovornike za šifro-

vano vođenje razgovora. To su knjižice preko kojih se mi sporazumevamo šifrovano, da ne ide to otvoreno, tako da se oni razlikuju za svaki dan, razlikuju se za svaki konkretan slučaj.“¹¹ Zadatak čete je bio čišćenje terena i neutralisanje 122. i 124. brigade OVK u trouglu Orahovac-Suva reka-Prizren iz pravca Orahovca/Rahovec. Akcija je počela 25.03.1999. godine, rano ujutro. Išli su preko sela Zočište/Zocishte i Operuša/Opterushe. Štitili su levi bok borbenoj grupi 549. brigade VJ. Svedokovoj četi u susret su išle čete iz Vranja, Kruševca i Niša. Spojili su se na raskrsnici koja je udaljena kilometar od sela Dobrodeljane/Dobrodëlan.

Svedok Zoran Arizanović, policajac iz redovnog satava OUP-a u Suvoj Reci/Suharekë, na glavnom pretresu od 15.05.2007.godine, između ostalog rekao je da je video kruševačku policiju 25.03.1999. ujutro, kada je bio ispred policijske stanice. Otišla je Reštanskim putem prema Orahovcu/Rahovec.

Svedok Goran Obradović, od kraja 1998. bio je lično obezbeđenje Mitrovića, komandanta 37. odreda. Na glavnom pretresu od 5.02.2008. godine, uz ostalo, kazao je da je praksa bila da svedok uvek ide sa komandantom a vozač Ljubiša Stojanović je ostajao pored vozila. Međutim, svedok nije bio prisutan na sastancima nego je optuženog Mitrovića čekao ispred prostorije u kojoj je on bio na sastanku. Sedište 37. odreda PJP je bilo u kasarni VJ u Prizrenu. Dan ili dva pre početka bombardovanja 37. odred PJP je dislociran u komunalno preduzeće *Higijena* i hotel *Putnik* u Prizrenu a komanda 37. odreda PJP je bila izmeštena u vinograde na ulasku u Suvu Reku/Suhareke iz pravca Prizrena. Tu se nalazilo par objekata preduzeća *Metohija vino* (vinarija, skladište, upravna zgrada). Pored komande, tu je bio smešten i centar veza PJP. Svedoku Goranu Obradoviću je poznato da je 25.03.1999. 37 odred delovao u sadejstvu sa vojskom generala Božidara Delića. Tog dana, u popodnevnom časovima primili su vest da je bombardovana kasarna u Prizrenu i da je poginuo policajac Dragan Barać. Sutradan, rano izjutra, svedok je krenuo sa optuženim Mitrovićem i vozačem Ljubišom Stojanovićem za Prizren. Prvo su otišli u kasarnu, a potom u bolnicu da komandant obiđe povređenog policajca Nenada Milojevića. Svedok nije ulazio ni u kasarnu ni u bolnicu nego je čekao optuženog Mitrovića kod kola. Natrag u Suvu Reku/Suhareke krenuli su između 13:00 i 14:00 časova. Trebalo im je dva, tri sata da stignu u Suvu Reku/Suhareke. Otišli su do policijske stanice u Suvoj Reci/Suharekë. Mitrović je ušao u stanicu, bio je ljut.

¹¹ Transkript, Posl.br. K.V.02/2006, Glavni pretres, 8.02.2008.

Svedok Saša Mišković, u martu 1999. godine komandir Prve čete 37. odreda PJP [Niška četa] i neposredno prvopotčinjeni komandantu Mitroviću, na glavnom pretresu od 8.02. 2008. godine, pored ostalog, naglasio je i sledeće: uoči početka bombardovanja (23. marta 1999. godine), komandant 37. odreda Mitrović ga je pozvao na sastanak, u kasarnu u Prizrenu. Bili su prisutni komandiri svih četa 37. odreda. Komandant odreda Mitrović naredio je da se odmah izvrši dislokacija kasarne, što je i učinjeno tokom večeri. Sutradan [24.03.1999] komandiri četa su ponovo imali sastanak sa komandantom odreda Mitrovićem. Sastanak je održan u fabrici poljoprivrednih proizvoda u Prizrenu [svedok ne zna ime], gde je odred izmešten iz kasarne. Komandiri su dobili precizan i konkretan zadatak za sutradan izjutra [25.03.1999]. Svedok je dobio zadatak da iz Prizrena ide u Suvu Reku/Suhareke a odatle prema Studenčane/Studenčan, gde su bile locirane snage OVK, a sve u cilju uspostavljanja kontrole nad komunikacijom Suva Reka/Suhareke-Orahovac/Rahovec. Tokom akcije, svedok je preko radio veze bio stalno u vezi sa optuženim Mitrovićem. Po svedokovom znanju, optuženi Mitrović nije imao stalno mesto i poziciju već se kretao zavisno od njegove procene situacije i zadatka.

15. Dakle, niko, pa ni sam Mitrović, niti bilo koji njegov potčinjeni ili nadređeni u službi, ne negiraju da je Mitrović, kao i Delić, primio zapovest – naređenje od nadređenih im iz Zajedničke komande za KiM, te da su 24.03.1999. godine, održali su sastanke i izdali naređenja svakom od svojih podređenih za postupanje jedinicama (borbenim grupama i bataljonima u 549. mtbr, odnosno četama i vodovima u 37. odredu PJP). Kod ovakvog činjeničnog stanja i okolnosti, te pravilnog stanovišta suda – “da naređenje za izvršenje zločina ne mora biti u posebnoj formi, već da se može izdati na čitav niz različitih načina, te da se može dokazivati i okolnostima” očigledna je čvrsta odlučnost prvostepenog suda da opravda i obrazloži neosnovani i pogrešni činjenični zaključak – o navodnom nepostojanju dokaza o sudelovanju pripadnika kruševačke, niške i vranjanske čete 37. odreda PJP u ubijanjima 50 civila u Suvoj Reci, 26. 03.1999. godine.

Uprkos desetine nespornih dokaza, prvostepeni sud je izostavio sve činjenične opise iz izmenjene i precizirane optužnice (od 03.03.2009. godine) o učešću NN pripadnika kruševačke, niške i vranjanske čete 37. odreda PJP u ubijanjima 50 civila u Suvoj Reci/Suharekë, 26.03.1999. godine. Izostavljanjem nesporno dokazanih činjeničnih postupanja, prvostepeni sud je dodatno podupirao svoj pogrešni zaključak o nepostojanju dovoljno dokaza o Mitrovićevom naređenju, odnosno komandnoj odgovornosti.

U istom cilju, radi dokazivanja da nema Mitrovićeve komandne, niti lične odgovornosti, prvostepeni sud je gotovo trećinu postupka iscrpeo u navodnom ispitivanju gde se komandant Mitrović nalazio u vreme izvršenja masakra, a zapravo pokušavajući da dokaže da je komandant u to vreme bio u Prizrenu. Stotinu dokaza je izvedeno i njima nije dokazano da je Mitrović u vreme ubijanja bio u Prizrenu. Naprotiv, jedino je nesumnjivo da je on nakratko posetio ranjenog pripadnika i ubrzo se vratio u Suvu Reku/Suharekë, gde je pretnjama prisiljavao podređene da nastave započeta ubijanja albanske dece, trudnica i starica.

Ako nije sporno da je Mitrović potčinjenim komandirima četa, 23. i 24.03.1999. godine, izdao naređenja i lično predvodio i komandovao kruševačkom, niškom i vranjanskom četom 22. 25. i 26.03.1999. godine, kada su one bile u gradu Suva Reka/Suharekë, onda i eventualni boravak od nekoliko sati u Prizrenu, ako ga je stvarno i bilo, ne isključuje komandnu odgovornost Mitrovića i ona se dokazuje istovetnim okolnostima kao i za komandira Repanovića. Kao što neprisustvovanje Repanovića izvršenju zločina koje je naredio potčinjenim ne isključuje njegovu odgovornost, isto tako, ni eventualno neprisustvovanje Mitrovića izvršenju naredjenih ubistava ne isključuje njegovu odgovornost.

16. Mitrović, kao komandant 37.odreda PJP, njemu prvopotčinjeni komandiri - kruševačke, niške i vranjanske čete i drugo i trećepotčinjeni - komandiri vodova i odeljenja tih četa, kao i Delić (komandant 549. mtbr) i S.K. komandant Pete borbenne grupe 549. mtbr, delovali su na relativno malom i potpuno i efektivno kontrolisanom prostoru. Mitrović je 25. i 26.03.1999. godine delovao na prostoru dužine 5 i širine manje od 2 kilometra. Kako su to mnogi istakli pri svedočenju, sa dominantnog visa je, bez dogleda, golim očima, mogao da posmatra svakog svoga policajca. Uz ovo, sistemima veza, bio je u neprekidnom kontaktu sa svim komandirima relevantnim za kontrolu tako malog i slobodnog prostora. Većina komandira su naglasili da u selu Reštane/Reshtan nije bilo niti civila niti pripadnika OVK. U gradu, gde su albanske civile ubijali 22, 25. i 26.03.1999, nije bilo pripadnika OVK. Mitroviću je od 22. 03.1999. komanda bila u tom gradu, među albanskim civilima koji nisu uzimali učešće u neprijateljstvima. Mitrović je bio dužan da zna i mogao je da zna - čak i da to nije hteo, on je znao šta rade njegovi podređeni policajci iz 37. odreda. Video je da kuće gore. Čuo je rafalnu pucnjavu. Svi su znali, pa je i on znao za ubijanja koja vrše njegovi podređeni. Umesto da ih spreči, kazni ili bar pokrene ili zahteva njihovo kažnjavanje, on ih je ne samo ohrabrivao svojim prisustvom, nego ih je prisiljavao da nastave i dovrše ubijanja započeta i sprovedena po njegovim naređenjima i uz njegovo ohrabivanje. Mitrović je bio ljut i veoma besan, a Jovanović, pomoćnik ko-

mandira policije u Suvoj Reci/Suharekë, bio je veoma zaplašen dok je pokušavao da ga pozdravi, a Mitrović na njega galamio – “Šta čekate, hoćete da ja ubijam umesto vas!” Nesumnjivo da su svi policajci u Suvoj Reci/Suharekë bili podređeni Mitroviću. Sva nastojanja suda da to negira, zapravo je otvorena zaštita Mitrovića kao naredbodavca izvršenih ubijanja.

17. Mitrović i njemu podređeni komandiri četa, vodova i odeljenja iz kruševačke, niške i vranjanske čete 37. odreda PJP u vreme izvršenja zločina, 26.03.1999. godine, imali su potpunu i efektivnu kontrolu nad svim srpskim oružanim grupama i dobrovoljcima koje su sa njima ili uz njih delovale u gradu Suva Reka/Suharekë i u širem području.

Zbog ovoga, Mitrović, kao i Repanović, odgovorni su ne (samo) po komandnoj, nego i po ličnoj odgovornosti, za sva ubijanja izvršena u gradu Suva Reka, ne samo 26. nego i 25. i 22. marta 1999. godine. Ovo zbog toga što ne samo da ih nisu sprečili, niti su kaznili, niti zahtevali kažnjavanje izvršilaca i naredbodavaca zločina, nego su izvršenje zločina osmislili, isplanirali, naredili, prisiljavali podređene da nastave ubijanja koja su ovi izvršavali po njihovim naređenjima, te i lično sudelovali u njihovom izvršavanju, a potom naredili podređenim i prisilili ih da tela ubijenih spaljuju, odvoze i skrivaju tragove zločina i neposredne izvršioce.

18. Budući da se radi o veoma iskusnim starešinama, nesumnjivo da su Mitrović, Repanović, a i svi ostali Mitroviću podređeni, bili dobro upoznati sa obavezama poštovanja i primenjivanja pravila međunarodnog ratnog prava. Štaviše, bilo im je dobro poznato da su za primenu tih pravila odgovorni i komandanti jedinica i svaki pripadnik oružanih snaga pojedinačno, kao i da su protiv lica koja krše pravila međunarodnog ratnog prava bili dužni da pokrenu postupak za izricanje zakonom propisanih sankcija, a kako je to i izričito određeno tačkom 3. Naredbe o primeni pravila međunarodnog ratnog prava, koju je donelo Predsedništvo SFRJ, a objavljena je u Službenom vojnom listu, broj 7/1988 od 28. aprila 1988. godine.

Takođe, bila im je dobro poznata i lična odgovornost ako izvrše ili naredbe izvršenje povreda pravila međunarodnog ratnog prava, kao i da nepoznavanje odredbi pravila međunarodnog ratnog prava ne isključuje odgovornost onih koji su te odredbe povredili, a što je i propisano tačkom 20. stav 1. Uputstva o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ – SRJ, koje je propisao savezni sekretar za narodnu odbranu, a objavljeno je u Službenom vojnom listu, broj 10/1988 od 10. juna 1988. godine.

Sve ovo dokazuje da su Mitrović i njemu podređeni sa direktnim umišljajem izvršili masakr u gradu Suva Reka/Suharekë, jer su bili svesni svoga dela i hteli njegovu izvršenje, uprkos tome što su takođe bili svesni da ubijaju nenaoružane i nezaštićene civile, samo zato što su pripadnici druge etničke i verske grupe.

19. FHP smatra nedopustivim da se u obema presudama ne navode pravni razlozi niti u odnosu na osuđene niti u odnosu na oslobođene od optužbi. Propust Apelacionog suda da proveriti navode Siketića i ostalih komandira četa i vodova, kao podređenih Mitroviću, u pogledu mesta na kojima su se nalazili u vreme izvršenja zločina 26. i prethodnog 25. i 22.03.1999. godine, kao i o tome da je Mitrović Komandu 37. odreda PJP već 22.03.1999. godine bio premestio i od tada do 30.03.1999. godine bio u Suvoj Reci/Suharekë, zapravo je otvoreno odbijanje da se utvrdi materijalna istina, sa ciljem da se Mitrović, po svaku cenu, oslobodi svake lične i komandne odgovornosti.

20. Onespokojava, zbunjuje i plaši činjenica da u obema presudama nisu čak ni spomenuti naznačena Naredba i Uputstvo, odnosno njihove odredbe koje su bile i sada su na pravnoj snazi, a kojima je komandna odgovornost u oružanim snagama ondašnje Jugoslavije i današnje Srbije, propisana veoma jasno, precizno i sasvim u skladu sa opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i međunarodnih konvencija.

21. FHP smatra neprimerenim što je u donošenju drugostepene presude sudelovao sudija Apelacionog suda u Beogradu mr Sretko Janković koji je kao oficir i saradnik vojne službe bezbednosti, u sastavu Gardijske brigade JNA, više meseci sudelovao u borbenim operacijama u Vukovaru i na širem prostoru Slavonije, ali je kao službeno lice propuštao da prijavi izvršenja ratnih zločina protiv civilnog stanovništva i ratnih zločina protiv ratnih zarobljenika, koja su tamo izvršena, te je nedostojan da sudeluje u suđenju odgovornima za ratne zločine.

I Nezakonitosti u procesuiranju ratnih zločina u Republici Srbiji¹

– Izveštaj

1. Slučaj 37. Odreda PJP

Fond za humanitarno pravo (FHP) podneo je 3. marta 2009. godine krivičnu prijavu protiv 16 pripadnika nekadašnjeg 37. Odreda Posebnih jedinica policije (PJP) MUP Srbije zbog ozbiljnih indicija da su tokom 1998. i 1999. godine na različitim lokacijama na Kosovu počinili ratne zločine. Među osumnjičenima je Radoslav Mitrović, komandant 37. Odreda PJP u vreme oružanih sukoba na Kosovu, posle rata pomoćnik komandanta Žandarmerije Republike Srbije, koji je pravnosnažnom presudom [Apelacioni sud u Beogradu, jun 2010] oslobođen krivične odgovornosti za ratne zločine u Suvoj Reci, 26. marta 1999. godine. FHP je zasnovao krivičnu prijavu na izjavama četiri pripadnika MUP Srbije [svedok br.1, svedok br.2, svedok br.3 i svedok br.4], koji su u svojim izjavama FHP-u izneli podatke o brojnim ratnim zločinima koje su počinili pripadnici 37. Odreda PJP tokom oružanih sukoba na Kosovu.

2. Emisija TV B92

Televizija B92 je 11. marta 2009. emitovala intervju sa pomenutim pripadnicima policije koji su, skrivenog lika i identiteta, govorili o zločinima koji su počinili pripadnici 37. Odreda PJP.

3. Pokretanje krivičnog postupka

Na zahtev Tužilaštva za ratne zločine, MUP Srbije je 12. marta 2009. godine uhapsio četvoricu pripadnika policije, protiv kojih je FHP podneo krivičnu prijavu. Sutradan, 13. marta 2009. godine, Tužilaštvo za ratne zločine podnelo je istražnom sudiji Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu zahtev za sprovođenje istrage protiv Radoslava Mitrovića, Nenada Stojkovića, komandira četvrtе čete 37. Odreda PJP, Zorana Markovića zvanog Cecko, Zorana Nikolića zvanog Honda i Dragana Milenkovića zvanog Šišarka, svi pripadnici 37. Odreda PJP, zbog osnovane sumnje da su izvršili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

¹ Poverljiv izveštaj upućen 15.11.2010. godine institucijama Republike Srbije, obelodanjen 10.03.2011.

Već 14. marta 2009. godine istražni sudija je doneo rešenje za sprovođenje istrage protiv spomenute petorice pripadnika MUP Srbije. Nakon saslušanja, četvorici je određen jednomesečni pritvor. Osumnjičeni Mitrović je već bio u pritvoru zbog toga što mu se sudilo za ratne zločine protiv albanskih civila, u predmetu Suva Reka.

4. Protesti pripadnika policije

Stotinak pripadnika policije i članova porodica uhapšenih protestovalo je 14. marta 2009. godine popodne ispred zgrade Policijske uprave (PU) Leskovac, gde su čekali ishod razgovora petočlane delegacije sa ministrom policije Republike Srbije, Ivicom Dačićem. Zahtevali su da se uhapšeni policajci brane sa slobode i da MUP obelodani imena policajaca koji su dali izjave FHP-u. Dok je protest trajao, Udruženje ratnih vojnih rezervista 1999. predalo je PU Leskovac saopštenje za javnost kojim poziva građane Leskovca i pripadnike policije i vojske, aktivni i rezervni sastav, na protest 17. marta ispred zgrade PU Leskovac, pod motom „Ko je sledeći“.

Po povratku u Leskovac, 15. marta uveče, načelnik PU Leskovac, Slavoljub Cakić, koji je predvodio delegaciju na sastanku sa ministrom policije, održao je sastanak sa policajcima koji su protestovali, i obavestio ih da će ministar Dačić pružiti svu pravnu pomoć uhapšenim kolegama. Protesti policajaca su nastavljeni sledećih dana u većem broju, pod motom „Ko je sledeći“, s podrškom policajaca koji su u vreme oružanih sukoba bili u sastavu 83. i 87. Odreda PJP iz Niša, Pirota, Vranja i Kruševca. U protestima su učestvovali i ratni veterani sa juga Srbije, koji su pre toga mesecima protestovali zbog neisplaćenih dnevnica za angažovanje u ratu na Kosovu. Učesnici protesta nosili su majice sa likovima uhapšenih policajaca i natpisima „Heroji 37. Odreda“ i „37. Odred nije zločinački“. Prema podacima FHP, štampanje majica finansirao je Nezavisni sindikat policije, među čijim funkcionerima je bio i okrivljeni Dejan Mihajlović zvani Čebe, pripadnik nekadašnjeg V voda IV čete 37. Odreda PJP. Poslednji protest organizovali su ratni veterani 19. marta 2009. godine u Nišu, i u njemu je učestvovalo nekoliko stotina rezervista, aktivnih policajaca i porodica stradalih i uhapšenih policajaca. Podsećamo da po Ustavu Republike Srbije, Zakonu o policiji („Službeni glasnik R S“, br.101 od 29.11.2005.) i opštim propisima o slobodi okupljanja, pripadnici policije nemaju pravo na okupljanje (zborove, demonstriranje) na otvorenom prostoru i protest, osim u slučajevima povreda radnih prava. Poziv za protestno okupljanje išao je preko dežurnih službi policijskih stanica, koje su obavestavale starešine da policajce oslobode dnevnih aktivnosti kako bi u što većem broju učestvovali u protestima podrške policajcima uhapšenim zbog osnovane sumnje da su počinili ratne zločine.

5. Podrška ministra policije uhapšenim policajcima

Povodom hapšenja policajaca, ministar policije Ivica Dačić je 15. marta 2009. godine dao izjavu medijima u kojoj je rekao da odluka Tužilaštva za ratne zločine „unosí nemir i zabrinutost“ među policajce. U pomenutoj izjavi, ministar je poručio policajcima da „niko nema razloga za zabrinutost“ i obećao: „Imajući u vidu osetljivost ovog slučaja, pružićemo svu pravnu pomoć, jer je u interesu MUP da se dokaže njihova nevinost.“

6. Obelodanjivanje sadržaja krivične prijave

Svedoci FHP su 21. marta 2009. godine obavestili Tužilaštvo za ratne zločine i FHP da pripadnici policije u Leskovcu imaju kopiju krivične prijave FHP i da su im se neki policajci javljali i čitali delove iz krivične prijave, koji se odnose na njihovo svedočenje o konkretnim događajima na Kosovu i u BiH. Tužilac Dragoljub Stanković im je izneo svoje mišljenje da je krivičnu prijavu obelodanio neko iz FHP.

Policajac Predrag Zdravković zvani Peđa Mozgić, zaposlen u policijskoj stanici u Vlasotincu, u opštini Leskovac, član sindikalne grupe policajaca u Leskovcu, tih dana pokazivao je učesnicima protesta potvrde o sastancima svedoka u Tužilaštvo za ratne zločine, koje su izdate radi pravdanja odsutnosti s posla. Te potvrde su imali samo svedoci i Tužilaštvo za ratne zločine, koje ih je izdalo.

7. Otkrivanje identiteta i pretnje svedocima

Identitet svedoka FHP je otkriven 13. marta 2009. godine, nakon njihovog povratka u Leskovac sa sastanka u Tužilaštvo za ratne zločine povodom krivične prijave FHP. Organizatori i učesnici protesta pretili su svedocima da će oni ili njihova deca “popiti metak”, da su “mrtvi ljudi” i sl. U noći između 13. i 14. marta 2009. godine kame-novana je kuća svedoka br. 2. Policija nije istražila događaj.

Svedoci FHP-a su se 21. marta 2009. godine lično obratili Tužilaštvo za ratne zločine za zaštitu, zbog zahteva policije u Leskovcu i učesnika protesta, da MUP i Tužilaštvo za ratne zločine obelodane njihov identitet.

8. TV B92 je 31. marta 2009. emitovala drugi intervju sa svedocima FHP, i tom prilikom policajci su govorili o pritiscima kojima su izloženi u Leskovcu.

9. Dana 16. juna 2009. godine kod svedoka br. 1 došao je Zoran Nikolić zvani Honda, koji je 10. juna 2009. godine, na osnovu odluke istražnog sudije i saglasnosti tužioca za ratne zločine, sa ostalim okrivljenima pušten iz pritvora. Tom prilikom ga

je molio da utiče na svedoka br. 2 da ga ne tereti. Rekao je i da zna da je svedok br. 3 bolestan i da ne može da svedoči a da svedok br. 4 neće biti pozvan da svedoči. Nije odao izvor svojih informacija ali je svedoku br 1.. otkrio da su svi uhapšeni znali da će biti kratko u pritvoru i da od suđenja nema ništa. Svedok je o poseti okrivljenog Honde obavestio Tužilaštvo i Veće za ratne zločine, i od njih zatražio zaštitu, ali nijedan organ nije reagovao.

10. Udaljavanje Nataše Kandić iz postupka

Na poziv istražnog sudije Dragana Plazinića, Nataša Kandić je 5. juna 2009. godine pristupila sudu u svojstvu punomoćnice oštećenih, sa punomoćjem potpisanim od strane porodica žrtava, kao i u drugim predmetima u kojima zastupa žrtve. Tog dana na redu je bilo ispitivanje svedoka br. 1. Bila je zapanjena neformalnom atmosferom u sudnici. Branioци optuženih su se bez uobičajene procedure obraćali sudiji i tužiocu. Tužilac Dragoljub Stanković se vrlo prijateljski pozdravio sa optuženim Draganom Milenkovićem zvanim Šišarka. Na predlog branioca okrivljenog, Radoslava Mitrovića, sudija je, uz saglasnost tužioca, doneo rešenje o udaljavanju Nataše Kandić iz postupka dok ne donese punomoćje overeno u sudu na Kosovu. Protiv takvog rešenja, koje prema Zakonu o krivičnom postupku sud donosi samo ako ima razloga da veruje da je punomoćnik oštećenih podneo falsifikovano punomoćje, Nataša Kandić je uputila prigovor predsedniku Okružnog suda u Beogradu sudiji Siniši Važiću, i Tužiocu za ratne zločine Vladimiru Vukčeviću. Na prigovor je, ozbiljnim upozorenjem istražnom sudiji Draganu Plaziniću odgovorio predsednik Okružnog suda u Beogradu, sudija Siniša Važić..

11. Pritisak na svedoka br. 1 da odustane od svedočenja

Prema navodima svedoka br. 1, neformalna atmosfera u sudnici [5. jun 2009.] trajala je tokom celog njegovog ispitivanja. Okrivljeni i tužilac su razmenjivali osmehe podrške. Branioци okrivljenih su od svedoka tražili da kaže koliko je para primio od Nataše Kandić da lažno svedoči, dok su se okrivljeni otvoreno rugali na račun Nataše Kandić, komentarišući da bi se za novac žrtvovali i „legli sa njom u krevet“. Ni istražni sudija ni tužilac nisu reagovali. Ispitivanje je prekinuto kada je svedoku pozlilo zbog ovih, javnih uvreda i poniženja. Posle lekarske intervencije, na poziv istražnog sudije, svedok br. 1 popeo se na III sprat, gde se nalaze kancelarije tužioca i sudija, i idući kroz hodnik, kroz otvorena vrata jedne kancelarije video je tužioca Dragoljuba Stankovića i advokata Gorana Petronijevića. Tužilac Stanković ga je pozvao i svedok je video da tužilac i branilac okrivljenog Mitrovića razgovaraju prijateljski uz flašu pića. Bez okolišenja, tužilac Stanković je pozvao svedoka br.1 da se pomiri sa okrivljenima, da će on to da organizuje i da je bolje da se ne pojavljuje kao svedok. Još

jednom prilikom, početkom septembra 2009. godine, kada je svedok br. 1 u svojstvu zaštićenog svedoka bio na razgovoru kod tužioca Stankovića, on je ponovo predlagao pomirenje sa Mitrovićem i drugim okrivljenima, pozivajući se na branioca okrivljenog Mitrovića kao sigurnu osobu koja to može da organizuje.

12. Svedok br.1 upoznao je tužioca Dragoljuba Stankovića 4. oktobra 2005. godine u Leskovcu, kada je tužilac ispitivao osumnjičene pripadnike PU Leskovac za ratne zločine u Suvoj Reci. Tom prilikom tužilac je pozvao svedoka br.1 u tužilaštvo i rekao da povede policajce koji znaju šta se događalo na Kosovu. Tokom saradnje, tužilac je predlagao svedoku br.1 da na suđenju Mitroviću svedoči da je on [Mitrović] znao i naređivao ratne zločine na Kosovu ali svedok br. 1 to nije prihvatio jer nije bio na Kosovu u vreme kada su se zločini u Suvoj Reci dogodili. U januaru 2008. godine, tužilac Stanković je sa svedokom br. 1 išao na granični prelaz kod Bujanovca, gde je imao sastanak sa ruskim predstavnikom UNMIK-a. U povratku, u Leskovcu je utovario zimnicu koju mu je po prethodnom dogovoru pripremio svedok br.1: papriku, ajvar, rakiju, džemove, kompot, sokove i pečeno jagnje.

13. Ukidanje pritvora okrivljenima

Odlukom istražnog sudije, uz saglasnost tužioca za ratne zločine, 10. juna 2009. oslobođen je pritvora najpre Zoran Nikolić zvani Honda a potom i ostali okrivljeni. Obrazloženje istražnog sudije bilo je da su svi ključni svedoci saslušani i da nema opasnosti da će okrivljeni uticati na svedoke.

14. Zaštita svedoka

Na osnovu odluke Tužilaštva za ratne zločine, svedok br. 1 je krajem juna 2009. godine dobio status zaštićenog svedoka, a svedok br. 2 je taj status dobio drugog jula 2009. godine. Obojica su sa porodicama dislocirana iz Leskovca. Brigu o njima je preuzela Jedinica za zaštitu svedoka (JZZ), koja deluje u okviru MUP Srbije. Načelnik Jedinice za zaštitu je Miloš Perović, pre toga vozač i izvršilac u Jedinici. Prema informacijama kojima raspolaže FHP, Perovića je na mesto načelnika postavio visoki funkcioner Socijalističke partije Srbije, Branko Ružić.

15. Samovoljno i nekontrolisano ponašanje pripadnika Jedinice za zaštitu svedoka

Svedok br. 1 i svedok br. 2 uputili su sredinom i krajem oktobra 2009. godine, nezavisno jedan od drugoga, predstavke Tužilaštvu za ratne zločine i FHP-u, u kojima se žale na neprofesionalno i neprijateljsko ponašanje pripadnika JZS i nedostatak

elementarnih uslova za život sa decom. Žalili su se da ih pripadnici JZS ispituju o detaljima i motivima njihovih svedočenja, odvrćaju ih od svedočenja, plaše ih da će ih Tužilaštvo za ratne zločine odbaciti a da Natašu Kandić interesuje da uzme novac za podnetu krivičnu prijavu. Govore im: „Ne seci granu na kojoj sediš“, „Mi sprovodimo program, možemo i levo i desno, pazi šta radiš“. U pomenutim predstavkama zaštićeni svedoci su još naveli da im pripadnici JZS upadaju u stanove u bilo koje doba dana i noći, viču pred decom, traže im podatke o mogućim novim svedocima ratnih zločina. Zatim da novac za najoskudnije golo preživljavanje dobijaju kao milostinju, da im često novac daju na ruke bez priznanice, da žive u neuslovnim stanovima. Čerka svedoka br. 2 mesecima je spavala na gumenom dušekju za plažu, zbog čega ima deformacije na kičmi.

16. Ukidanje statusa zaštićenog svedoka

Svedok br. 1 je izgubio status zaštićenog svedoka 29. oktobra 2009. godine, usmenim saopštenjem. Tog dana, oko podne, pripadnici JZS upali su u stan svedoka br. 1 i njegove porodice, i naredili mu da se pakuje jer mu je ukinuta zaštita. Vratili su ga sa porodicom u Leskovac bez ikakvog objašnjenja. Nakon povratka, mesecima je doživljavao neprijatnosti od sugrađana. U apoteci su nekoliko puta odbili da mu prodaju lek, a u obdaništu nisu hteli da prime nazad njegovog četvorogodišnjeg sina. Telefonom se obratio tužiocu Nebojši Markoviću, koji je zamenio tužioca Stankovića u predmetu 37. Odred, i ovaj mu je rekao da ne sme više da ga zove. I danas, svedok br. 1 živi izolovano i odbačeno od kolega i sugrađana.

17. Pritisak JZS na svedoka br. 2 da povuče svoju izjavu

Svedok br. 2 je čvrsto uveren da JZS ima zadatak da ga natera da odustane od svedočenja protiv pripadnika 37. Odreda PJP. On kaže da ga često, u roku od sat vremena, po nekoliko puta zovu telefonom a neće da se jave; povremeno mu isključuju struju, upadaju u stan u bilo koje vreme, viču pred decom, ispituju ga da li ima seksualni odnos sa Natašom Kandić, stalno ga opominju da je bolje da povuče svoju izjavu i da će ga posle toga preseliti u neku treću zemlju, i dr. Molio ih je nekoliko puta da mu donesu iz Leskovca zdravstvene kartone dece jer se školski lekar ne usuđuje da im da vakcine pre nego što vidi koje su vakcine ranije primili ali do sredine novembra 2010. to nisu učinili. Primoravaju ga da potpiše da je primio novac za život porodice na papiru na kojem nije upisan iznos. Poslednji novac, u iznosu od 34 000 dinara (315 eura) primio je 27. septembra 2010. godine. Više nema novca da deci kupi hleb i ne zna kome da se obrati.

18. Saslušanje svedoka br. 3 u policiji

Svedok br. 3 se u martu 2010. godine, nakon operacije i oporavka, odazvao pozivu Službe za otkrivanje ratnih zločina i dao izjavu u prostorijama PU Leskovac. Pred njima je pozvao Natašu Kandić i obavestio je da u policiji svi znaju da on daje izjavu o ratnim zločinima i da je jedan od okrivljenih dva puta ušao u prostoriju u kojoj je on sedeo sa inspektorom Službe za otkrivanje zločina.

19. Nezainteresovanost tužioca Stankovića za saslušanje svedoka br. 4

Svedok br. 4, inače policajac koji je kao svedok sa zaštićenim identitetom (K-79) dva puta svedočio u Haškom tribunalu o zločinima 37. Oreda PJP na Kosovu, tvrdi da je tužilac Stanković nekoliko godina odbijao da ga sasluša. Sredinom 2006. godine, kada ga je napokon pozvao da ga sasluša, saslušanje je prepustio nekom pomoćniku, koji ga je započeo i prekinuo, izgovarajući se hitnim poslom. Nisu ga pozvali da nastave tek započeto svedočenje, iako je on nekoliko puta zvao tužioca Stankovića da ga pita šta je s njegovim povratkom u MUP.

Već u prvom razgovoru on je tužiocu Stankoviću ispričao da ga je MUP izbacio iz službe, po njegovom mišljenju, samo zbog njegove spremnosti i odlučnosti da svedoči o ratnim zločinima pripadnika PJP. Tužilac Stanković je ispoljio puno razumevanje i čvrsto obećao da će lično zahtevati od suda da poništi tu odluku MUP-a i da ga vrate u MUP Srbije.

U junu 2009. godine, oko 10 dana pre nego što je Mitroviću, Stojkoviću, Šišarci i Hondi ukinut pritvor, svedoka br.3 telefonom je pozvao tužilac Stanković i pitao da li želi da svedoči protiv Mitrovića i drugih. Svedok br.3 je rekao da neće svedočiti dok ga tužilac Stanković ne vrati na posao u MUP i na tome se, tom prilikom, završio njihov razgovor. Tužilac Stanković mu se ponovo javio početkom novembra 2010. godine, obavestio ga da će mu poslati poziv za saslušanje i da je obavezan da se odazove. Svedok se veoma iznenadio novim stavom tužioca Stankovića, za koje nema objašnjenje.

20. Zloupotreba službenog položaja i nezakonito postupanje

Praćenje suđenja Milanu Milutinoviću, Nikoli Šainoviću i generalima Sretenu Lukiću, Dragoljubu Ojdaniću, Nebojši Pavkoviću i Vladimiru Lazareviću pred Haškim tribunalom pokazuje da se kao svedok odbrane optuženog Sretena Lukića, 21. i 22. februara 2008. godine, pojavio Dragan Milenković zvani Šišarka. Izneo je da mu je tužilac Dragoljub Stanković početkom 2007. godine dao na uvid više od pet foto-

grafija, na kojima su, pored zarobljenog i ranjenog (a kasnije i ubijenog) pripadnika OVK, ne samo Milenković nego i drugi policajci iz 37. Odreda, među kojima i nekoliko ruskih dobrovoljaca. Osim fotografija, tužilac Stanković mu je istom prilikom dao na uvid i rukom pisane izjave više policajaca - očevidaca zločina nad Albancima. Sudija Bonomi prekinuo je Milenkovićevo svedočenje te ga opomenuo da može uskratiti svedočenje ako bi njime otkrio svoje sudelovanje u zločinima o kojima svedoči i sebe izložio krivičnoj odgovornosti. Iako je svedočenje Milenkovića bilo dovoljno da tužilac Stanković u februaru 2008. pokrene postupak protiv njega, to se dogodilo tek godinu dana kasnije, kada je FHP podneo krivičnu prijavu protiv Milenkovića i drugih pripadnika 37. Odreda PJP.

Tužilac Stanković je boravio u Haškom tribunalu u vreme kada je svedočio Dragan Milenković zvani Šišarka. Tada je Haško tužilaštvo zatražilo da tužiocu Stankoviću preda fotografije o kojima je govorio svedok Dragan Milenković, pa je tužilac pozvao Natašu Kandić i zamolio da mu ih imejlom pošalje, što je ona i učinila. Nema objašnjenja zašto tužilac Stanković nije tražio fotografije od svoje službe jer je u svom predmetu imao kopije fotografija, odštampane na štampaču. Inače, fotografiju na kojoj se pored ranjenog pripadnika OVK vidi Dragan Milenković zvani Šišarka, dnevni list „Danas“ je dobio od FHP i objavio u januaru 2007. godine. Potpuno je nejasno zbog čega je tužilac Stanković, na pitanje o poreklu fotografija, novinaru srpske agencije BETA rekao da je Nataša Kandić kupila fotografije od Šišarke za 200 eura jer je bio upoznat da je ona te fotografije dobila od svedoka br. 1, od kojeg je i on dobio odštampane primerke.

21. Policajci koji su dali izjave FHP-u [svedoci] tvrde da su u desetinama slučajeva prisustvovali sastancima tužioca Stankovića sa više Rusa i Ukrajinaca koji su predvodili i počinili masovna ubistva i druge ratne zločine nad Albancima na Kosovu, i u Aračinovu u Makedoniji. Policajci tvrde da tužilac Stanković dobro zna da ti Rusi i Ukrajinci nisu bili dobrovoljci već masovne ubice, „psi rata“, i da su počinili stotine ubistava i drugih zločina, ne samo na Kosovu. Pitanje je zašto tužilac Stanković nije pokrenuo postupak protiv njih.

22. Nakon puštanja na slobodu Radoslava Mitrovića i još četvorice pripadnika nekadašnjeg 37. Odreda PJP, FHP je iz više izvora primio informaciju da je tužilac Stanković „sredio“ da se okrivljenima ukine pritvor i da je od okrivljenog Mitrovića primio veliki novac. Izvršna direktorka FHP je o tome usmeno obavestila tužioca za ratne zločine Vladimira Vukčevića, i Bruna Vekarića, u to vreme portparola Tužilaštva za ratne zločine. U prisustvu tužioca Vukčevića, Bruno Vekarić je rekao da je on čuo u Ministarstvu pravde Republike Srbije „da je neko primio novac i da je o tome obavestio tužioca Vukčevića“.

23. Starešine i policajci MUP-a Srbije sa kojima je FHP razgovarao u nastojanju da se rasvetle okolnosti ubistva braće Bytyqi, ne slučajno, potencirali su potrebu ispitivanja pravilnosti i zakonitosti postupanja tužioca Dragoljuba Stankovića. Naime, s obzirom da je Zoran Stanković, inspektor SUP-a Prokuplje, imao zadatak da nakon puštanja iz zatvora braću Bytyqi otprati do granice, a da mu je tužilac Stanković vrlo blizak rođak, to je tužilac Stanković bio dužan da zahteva sopstveno izuzeće od rada u tom slučaju. Prema izričitim odredbama člana 40. u vezi sa članom 45. onda važećeg Zakonika o krivičnom postupku (ZKP), on nije mogao preduzimati bilo kakve službene radnje u ovom predmetu, te postoji osnovana sumnja da je tužilac Stanković zloupotrebio službeni položaj i nezakonito postupao i odlučivao u ispitivanju stvarne uloge inspektora Zorana Stankovića i drugih odgovornih za odvođenje i kasnije ubistvo braće Bytyqi.

24. Napomena

FHP je iz više izvora primio informacije o neprofesionalnom radu JZS, zastrašivanju svedoka ratnih zločina, zloupotrebi sredstava kojima raspolažu, i uspostavljanju privatnih odnosa sa zaštićenim svedocima u predmetima organizovanog kriminala. Mediji prenose predstavke pripadnika JZS u kojima se oni žale na samovolju načelnika. Državni organi su upoznati sa problemima u JZS ali ne preduzimaju ništa.

II Obračanje zaštićenog svedoka FHP-u

14. april 2011.

1. Od sredine decembra 2010. godine, kada sam i FHP i gotovo sve nadležne u zemlji, po treći put pismeno molio da mene i moju porodicu (sina, kći, suprugu i majku) tretiraju kao svedoke u programu zaštite, nama je još teže.

Očigledno ljuti zbog ukazivanja na sve ružno što su nam činili od kada smo u njihovim rukama, pripadnici Jedinice za zaštitu svedoka (JZS) mene i moju porodicu još otvorenije i oštrije zlostavljaju i ponižavaju.

Pri svakom susretu, svakom kontaktu, nastoje da nas zastraše, ponize i onemogućće nam dalji opstanak u ovoj sredini. Oni sve čine da nas izbace iz programa zaštite svedoka i tako me spreče da svedočim o ratnim zločinima čiji sam očevidac.

2. Krijući od dece, ja i supruga smo najpažljivije nastojali da analiziramo sopstveno ponašanje i držanje, da sagledamo razloge mržnje i nepristojnog i nezakonitog ponašanja pripadnika JZS prema nama, prvenstveno prema meni kao njihovom bivšem kolegi u službi. U početku smo trpeli sva poniženja i skrivali ih od drugih, a posebno od naše maloletne dece.

3. Bilo nam je osnovno, i molili smo Boga za to, da makar deci pružimo osnovne uslove da uče i završe školu. Ja i žena smo odlučili da izdržimo sva mučenja, a da od dece sakrijemo sve ružno što svakodnevno preživljavamo od policajaca koji su plaćeni da nas sačuvaju od drugih siledžija i kriminalaca.

4. Od samog početka pazili smo da pred decom ne govorimo o mnogim ružnim i nezakonitim stvarima koje su nam pripadnici JZS neprekidno i neskriveno činili.

Hteli smo da decu poštedimo osećanja izopštenosti i manje vrednosti, jer ona znaju da sam ja bio pripadnik policije i to posebnih jedinica. Ne tako davno, u maloj sredini u kojoj smo ranije živeli, i moja deca i sva moja rodbina su bili ponosni na moju službu, uniformu, uopšte na moj posao u MUP-u.

Moj sin ima 12, a kćerka 10 godina. Sada su u godinama kada su najemotivniji, kada teško podnose odvajanje od ranije sredine, od rodbine i svojih drugara iz škole. Zbog okolnosti, deca naslućuju da se nešto ozbiljno zbiva, da skrivamo identitet, da smo

usamljeniji od drugih porodica, a već zapažaju i da se nada mnogom sprovodi nekakva kontrola i sve češće traže odgovore o našem položaju.

5. Između ostalog, deca vide da praktično i ne smemo da se udaljavamo iz malog stana. Mi ne smemo bez odobrenja ni da odemo zajedno u grad, a kamoli da posetimo rodbinu, moju majku ili ženinu familiju. Deca nas već prekorevaju što ne možemo da budemo sa našima za slave, za rođendane i što nam niko ne sme doći u stan. Njima je jasno da se mi skrivamo, da nas policija navodno štiti, a da se i ja i žena sve više plašimo od tih naših čuvara, kao što ih se i ona plaše. Mojoj majci su isključili telefon, da bi sprečili mene i moju decu da je makar nekada čujemo, jer je ona stara i bolesna. Kada su moja majka i sestra otišle da ih mole da nam ne sprečavaju telefonske razgovore, u pošti i policiji su im objasnili da je to navodno radi naše zaštite.

6. Da bi olakšao položaj, dva puta sam lično išao kod Miloša Perovića, načelnika JZS, da ga molim da nas zaštiti, da opomene policajce na korektan i profesionalan odnos. Oba puta bio je prisutan Perovićev pomoćnik Saša Paunović. Pomoć i zaštitu sam tražio i od Savića, koji je tada bio Perovićev zamenik. Njih trojica su sve moje molbe i kazivanja izvrgli ruglu, tvrdeći da sve to nije moguće. Otvoreno su mi rekli –ako mi nije dobro, mogu da idem odakle sam došao, jer sam ja pristao na program zaštite, a po zahtevu Tužilaštva za ratne zločine. Bilo mi je teško, takve sam razgovore doživljavao kao nezasluženo poniženje i omalovažavanje. Sva trojica su mi zapravo otvoreno stavili do znanja da nemaju nameru da bilo šta učine radi naše zaštite, i da će ponašanje prema nama biti čak i grublje, jer se ja žalim na njihovo držanje.

7. Više puta, u trenucima očaja i bespomoćnosti, radi zaštite moje dece, pitao sam ih – da li oni takvim bezobzirnim mučenjima zapravo žele da me izbace iz programa zaštite. Oni su se smejali mojim mukama, a policajac Siniša Savić mi je u dva navrata, početkom septembra 2009. godine telefonom, a potom i lično, kada me je sproveo kod Dragoljuba Stankovića, zamenika tužioca za ratne zločine, otprilike rekao: “Dobro pazi šta radiš, nemoj da završiš sa puškom u dupetu, kao Zoran Vukojević.” Ja sam se veoma uplašio i o ovome nisam smeo čak ni da se bilo kome požalim. Video sam da se Siniša Savić nije šalio i shvatio sam da mi prenosi poruku svojih šefova iz JZS – da bi čak mogli i da me ubiju, a odavno smo i ja i moja žena shvatili da zapravo nastoje da me izbace iz programa i da me spreče da svedočim, kao što su izbacili Slobodana Stojanovića.

Policajac iz JZS, Aleksandar Lukić, mi je otvoreno, podrugljivo, pred drugima kazao – “Šta je Srbendo, jesi li se uplašio, vidiš da i tebe možemo ovako da izbacimo kad god hoćemo.”

Velimir Perišić, kao jedan od visoko rangiranih u JZS, više puta mi je govorio: ”Ja sam za tebe Bog. Ja sam ti i sudija i tužilac i branilac. Ja mogu šta hoću. Ti znaš da možemo i levo i desno, i dole i gore. Mi možemo kako hoćemo, a ti vidi šta ćeš, ne-moj da se kasnije kajesh.”

8. U ranijim molbama sam opisao kako su i moju staru majku ponižavali i vređali, kao i da su to radili oficiri i policajci MUP-a Leskovac i Vlasotince.

9. Da bi meni i mojoj porodici onemogućili golo preživljavanje, i pored svih molbi i obećanja da to neće ponovo činiti, opet su nam više puta isključivali struju. Grejanje u stanu isključili su nam od 21. februara, a toplu vodu od 25. februara 2011. godine. Struju, grejanje i vodu su isključili jedino meni, odnosno mojoj porodici, u celoj zgradi.

10. Protivno sporazumu o zaštitnom programu, umesto novčane pomoći u visini od dve prosečne plate u Srbiji, meni i mojoj porodici od 26. avgusta 2010. godine isplaćuju pola tog iznosa – 34 000 dinara, ali i to isplaćuju neredovno i uz ponižavanje.

Dana 26. januara 2011. godine, policajac iz JZS Savić Siniša, doneo nam je novčanu pomoć za mesec februar 2011. godine. Umesto da mi dopusti da prebrojim novac, on je zahtevao da prvo potpišem da sam pomoć primio. Ja sam to morao da učinim i potpisao sam. On je odmah otišao, a kada sam otvorio koverat ustanovio sam da mi je isplatio 5 000 (pet hiljada) dinara manje, jer mi je isplatio 34 570, a trebalo je da primim 39 570 dinara, na koji sam iznos ja potpisao potvrdu. Tako mi je policajac, prevarnim i nasilničkim držanjem, praktično oteo 5 000 dinara.

Dana 28. marta 2011. godine, oko 11:00 časova, na ulazu u zgradu, mene i moju suprugu sačekao je policajac iz JZS koji se predstavlja kao Marko Veljković. U levoj ruci je držao neku omanju ručnu torbicu braon boje i mašući njome pitao nas: ”Hoćete li pare”, pokazujući desnom rukom na torbicu u levoj ruci. Odgovorio sam mu – ”Normalno da hoću, jedva smo čekali, pa trebalo je da nam tu crkavicu date još pre dva dana – 26. marta 2011.godine.” Bezobrazno i provokativno se smejući, kazao mi je – ”Nisam ja tvoj poštar”, okrenuo se i otišao.

Isto ovo Veljković je ponovio i 1. aprila 2011. godine, ispred ulaznih vrata u našem stanu. Kada sam izašao na vrata stana, policajac Veljković me je ponovo pitao ”Hoćeš li pare”, ponovo pokazujući desnom rukom na torbicu u levoj ruci. Odgovorio sam mu – ”Normalno da hoću”. Ponovo me pitao ”Hoćeš li pare?” Ja sam odgovorio ”Hoću”. Veljković me, uz provokativan i podrugljiv osmeh, još najmanje tri puta pitao ”Hoćeš li pare“, a ja sam mu odgovarao ”Hoću”. Posle svega, Veljković je, sme-

jući se, kazao “Znači nećeš pare”, okrenuo se i otišao. Do današnjeg dana niko mi novčanu pomoć nije doneo iako su morali da nam je isplate 26. marta 2011. godine.

Ja i moja porodica bukvalno nemamo novac ni za preživljavanje. Mi odavno, osim hleba i litre mleka, ne možemo da kupimo bilo šta drugo za ishranu, za higijenu, deci za školu.

Čak i da smo osuđeni i da izdržavamo kaznu zatvora, ja i moja porodica bismo imali makar za ishranu, a i manje bi nas ponižavali i zastrašivali.

11. Kada su zapazili moju zabrinutost za decu, smišljeno su započeli da zastrašuju baš njih, da bi me i na taj način prisilili da odustanem od svedočenja.

12. Više puta su policajci, među kojima Aleksandar Lukić, Saša Paunović i njihov šef Miloš Perović, od mene zahtevali da odustanem od bilo kakvog svedočenja o ratnim zločinima i ubeđivali me da me odmah odvezu kod Dragoljuba Stankovića i Nebojše Markovića, kao zamenika ratnog tužioca, pa da odustanem od svedočenja.

Kada sam i zamenike tužioca molio da zaštite mene i moju porodicu, oni su mi otvoreno rekli – da treba da poslušam policajce i da uradim ono što od mene traže, tj. da odustanem od svedočenja.

13. U novembru 2009. godine, policajac Aleksandar Lukić je upao u moj stan, u momentu kada je u njemu bila samo moja devetogodišnja kćerka. Iako je video da je ona veoma zaplašena, povišenim glasom i ljutito joj je otprilike kazao: reci tati, da ću da ga vodim u specijalni sud. Moja kći je briznula u plač, a čim sam se vratio, ispričala mi je da je neki policajac bio u stanu i da je rekao da će da me vodi u specijalni sud. To je slušao i moj sin. Njih dvoje su me tada, a i kasnije više puta molili – da se vratimo našoj kući i da se oni boje za mene i mamu.

14. Nakon mojih pritužbi na pripadnike JZS – da me neprekidno ispituju o čemu ću da svedočim i koja još lica treba da svedoče – Siniša Savić, još jedan policajac i njihov šef Miloš Perović iz JZS, nenajavljeno i bahato su upali u moj stan. Vičući na sav glas, preteći su mi naredili da sednem i povišenim tonom me ispitivali o mojim pritužbama na njihove pretnje da odustanem od svedočenja. Moja supruga i moja kćerkica su se strašno uplašile. Video sam kako plaču i zamolio sam Perišića i ostalu dvojicu da ne viču jer se njih dve plaše za mene. Oni su još glasnije i vulgarno vikali na mene: “Reci, pičko, šta smo ti to radili! Reci, pičko, šta smo ti to govorili!” Moja kćerkica se uplašila, ščepala jastuk i njime pokrila glavu, da ne gleda i ne sluša kako

njih trojica viču na mene. Od toga dana moja kćerka skoro da ne sme da se odvoji od mene i uvek nastoji da me prati kada je god to moguće.

15. Od početka aprila 2011. godine, zapazili smo da je moj dvanaestogodišnji sin veoma zabrinut i uznemiren, da se nečega strašno plaši. Pažljivo smo ga pitali o čemu se radi i on nam je ispričao – da ga je 4. aprila 2011. godine, oko 13:00 časova, pri povratku iz škole, sačekalo šest mladića starih oko 16 godina. Moj sin je, samo iz viđenja, poznavao dvojicu po nadimcima Peđa i Boki. Ta dvojica su iz zgrada kod stare okretnice na Karaburmi, što znači skoro kilometar i po udaljeni od naše zgrade. Ostalu četvoricu mladića nije poznavao, nikada nije imao bilo kakav kontakt sa njima i ne zna gde stanuju. Očigledno da su sva šestorica znali moga sina, jer su mu preteći i podrugljivo, više puta govorili: "Pičko izdajnička, vrati se tamo odakle si došao." Ja i moja žena smo pomislili na najgore, ali smo ipak nastojali da sina ohrabrimo i da saznamo šta ti mladići hoće od njega i zašto su ga nazivali tako pogrdno, a posebno zašto su mu govorili da je izdajnik. Ovo nas je posebno brinulo jer smo shvatili da se naš sin nije družio ni sa jednim od njih, pošto su oni preko četiri godine stariji od njega i nisu njegova generacija, a nisu ni išli u istu školu, niti imali bilo kakav drugi kontakt s njim. Jedino smo saznali da je Bojan mladić kojeg su roditelji napustili i da on živi kod svoje bake.

Dana 11. aprila 2011. godine, oko 13:30 časova, neko je pozvao naš stan sa interfona na ulaznim vratima zgrade. Slušalicu je podigla i javila se moja kćerka. Pitala je – „Ko je?“ Njoj nepoznati glas je kazao – „Nikola, treba mi Peđa“. Kada se moj sin, koji se zove Peđa, javio preko interfona, čuo je pitanje: "Ideš li u školu, izađi ako smeš, čekamo te!" Pošto se spremao da pođe u školu, moja žena je bila uz njega i pozvala me da pogledam sina, jer je on bio veoma preplašen, i toliko je drhtao od straha da nije mogao da veže pertle na patikama. Bio je prebledelo kao da će da se sruši. Svi smo se uplašili. Meni se obratio i ispričao da su ga, pre nedelju dana, šestorica mladića napala i vređala nazivajući ga "pičkom izdajničkom", da se on plaši da će ga napasti i da su oni verovatno ispred zgrade i da čekaju da ga istuku.

Žena i kćerka su bile veoma uplašene. Bili smo zatečeni. Kako i inače u stanu ne smemo komotno da govorimo, jer smo ubeđeni da nam je stan ozvučen i da mogu da nas prisluškuju, ja sam, pomalo ljut na sina rekao nešto u smislu – šta mu je, što se toliko uplašio? Pošao sam sa njime da vidim da li ga neko zaista čeka na izlazu iz zgrade i ko mu to preti. Zastao sam u holu, unutar zgrade i pratio sina koji je, sa rancem na leđima, izašao iz zgrade i krenuo stepeništem, a potom prema susednoj zgradi. Iznenada, video sam kako dvojica mladića, sa drvenim letvama u rukama, jure prema mom sinu da ga udare. Istrčao sam kroz vrata i povikao – „Šta to činite, šta hoćete od njega!?" Moj sin je uplašeno zastao. Otrčao sam do njega. Jedan od te

dvojice mladića, nešto tamnije puti u odnosu na drugog, koji je bio izrazito plave puti, odbacio je letvu i pobjegao od mog sina. Otrčao je prema četvorici mladića sa letvama u rukama, koje sam tek tada uočio. I njih četvorica su bacili letve i pobjegli su. Kod mog sina je ostao onaj izrazito plavi mladić. Stajao je uz mog sina. Bio je u trenerci i dukserici, kratko ošišane plave kose, visok oko 180 santimetara. Čuo sam kako je sa podignutom motkom psovao mog sina govoreći mu: "E sad ću da ti jebem mater, pičko izdajnička! Još si tu, nisi se vratio odakle si došao?" Kada sam pristigao do sina, taj plavi napadač je spustio letvu i meni se kočoperno i izazivački obratio u smislu – „Šta hoćeš? Ne možeš mi ništa, ja sam maloletnik. Znam ja ko si ti, ko te jebe!“ Okrenuo se i laganim hodom udaljio.

Moj sin je bio veoma uplašen. I ja sam bio i uplašen i veoma zabrinut. Pomislio sam na najgore i u momentu shvatio da je sve to zbog moga svedočenja. Od toga momenta ja sam sve ubeđeniji da je ove mladiće naučio neko od policajaca iz JZS ili drugih policajaca MUP-a da pretuku mojeg sina i da mene tako odvrate od svedočenja, odnosno da me na taj način prisile da ne svedočim u bilo kojem postupku.

Bilo mi je veoma teško, izuzetno teško. Osetio sam se bespomoćno i to pred dva-naestogodišnjim sinom, kome treba da budem životni uzor i zaštitnik, bar dok ne odraste. Video sam kako moj sin plače. Ja sam pokušavao da sakrijem suze. Zagrlio sam ga i rekao – „Idemo“. Ispratio sam ga do škole. Skoro da ni reč nismo progovorili. Kada je ulazio u školu, video sam da je uplašen, učinilo mi se da se čak uplašio i za mene i moj život. Rekao sam mu da ću doći da ga sačekam kada se završi nastava. Sa suzama u očima je ušao u školu a ja sam gotovo otrčao u stan, plašeći se za ženu i kćerku. One su me jedva dočekale. Bile su uplašene. Svi smo ćutali.

Očajan i bespomoćan, pozvao sam policiju na broj 92, a oni su me spojili sa dežurnim u Policijskoj stanici Palilula. Ubrzo, oko 14:00 časova, na vratima moga stana pojavila su se dva policajca. Odveo sam ih na mesto gde su oni mladići napali moga sina. Tamo su još stajale letve. Patrola se ponašala krajnje neprofesionalno, kao da im je sve što se dogodilo bilo dobro poznato ili da ih to uopšte ne zanima. Pre svega, nisu me ni legitimisali. Pitali su me za ime i ja sam im dao svoje zaštitno (lažno) ime i adresu. Jedino su još zapisali ime moga sina, a pitali su me i – da li znamo imena napadača na mog sina. Uz komentar da su takvi napadi u Beogradu skoro svakodnevni i u tom smislu normalni, otišli su bez i jedne reči objašnjenja o daljem postupanju.

Pokušao sam da im objasnim da se ne radi o svakodnevnim napadima među mladima, da je veoma indikativno to što su napadači neprekidno vređali mog sina rečima "Znamo mi ko si ti, pičko izdajnička." Molio sam ih da preduzmu sve što je potrebno i da zaštite moje dete i moju porodicu. Nisam smeo da im predočim da

sam u programu zaštite i da sam ubeđen da su mog sina napali po nagovoru nekoga iz policije ili drugih struktura, sa ciljem da me odvrate od predstojećeg svedočenja.

16. Veoma zabrinut za sudbinu svoje dece, posebno moga sina, očekivao sam da će policija preduzeti bilo šta da identifikuje napadače, ispita motive i okolnosti događaja. Da bih saznao o čemu se radi, dana 13. aprila 2011. godine, oko 14:00 časova, otišao sam u Policijsku stanicu Palilula. Uputili su me kod Slađane, inspektorke za maloletničku delikvenciju. Ona mi je rekla da patrola do toga momenta nije podnela nikakav izveštaj u vezi sa napadom na moga sina. Ja sam dugo radio u policiji i dobro znam da to nije praksa. Naprotiv, patrola je morala da podnese izveštaj o intervenciji po pozivu, kao i da sačini makar nekakvu slicu mesta događaja, ili da makar sačini službenu zabelešku i eventualno fotografiju letava kao sredstva namenjenog izvršenju krivičnog dela, mogućeg teškog telesnog povređivanja.

17. Zbog svega što su ranije učinili meni i mojoj porodici, zbog okolnosti napada na moga sina i ponašanja policije prema meni i mojoj deci, a uz sve ovo i zbog opisane reakcije policijske patrola, ja i moja porodica sada definitivno znamo da su naši životi u opasnosti i da nam opasnost pretili od onih koji bi trebalo da nas štite a ne da nas zastrašuju premlaćivanjem i na svaki drugi način.

18. Svima koji su po zakonu dužni da obezbede zakonito postupanje prema meni i mojoj porodici, budući da sam u programu zaštite, ja sam se već u tri navrata i pismeno obraćao molbama za pomoć i zaštitu.

Posle svega što su nam učinili, u strahu za svoju decu i za njihovo psihičko zdravlje od trauma koje preživljavaju zbog moga svedočenja, ponovo molim da nam pomognete – makar mojoj deci, ako niste u mogućnosti da zaštitite mene i moju suprugu, majku moje dece.

19. U bezizlaznoj smo situaciji.

B.Z, zaštićeni svedok

III Povlačenje svedoka iz Programa zaštite Informacija FHP, 25. juli 2011.

1. Zaštićeni svedok B.Z. je 3. jula 2011. godine napustio Program zaštite. Više nije mogao da izdrži zlostavljanje, poniženje i strah da će ponovo biti u situaciji da nema od koga da pozajmi novac da deci kupi hleb. Sa porodicim, suprugom i dvoje dece, vratio se u Vlasotince, u opštini Leskovac, gde je živio i ranije. Svedok ne može da opstane u sredini u kojoj žive i rade policajci, koje je, u izjavi Fondu za humanitarno pravo i u Tužilaštvu za ratne zločine, označio kao počiniocce ratnih zločina na Kosovu. Žigosan je kao izdajnik. Njegova deca, kao i bliski rođaci, veoma su zabrinuti i svakodnevno upozoravaju svedoka da se čuva, da za neko vreme ne izlazi iz kuće, da se ne kreće bez društva.

Svedokova sigurnost je ugrožena. Zaštitu ne može dobiti od policije i Tužilaštva za ratne zločine jer oni štite direktne počiniocce i komandanta 37. Odreda PJP, protiv kojih je Tužilaštvo za ratne zločine Srbije u martu 2009. pokrenulo istragu, a potom u junu 2009. godine prekinulo. Svedok B.Z. je dve godine izložen stalnom pritisku Jedinice za zaštitu svedoka MUP Srbije, iz jednog jedinog razloga – da povuče svoju izjavu koju je dao Tužilaštvu za ratne zločine.

2. Nakon izveštaja koji je Fond za humanitarno pravo u novembru 2010. godine uputio predstavnicima najviših institucija u Srbiji, svedok B.Z. se sredinom decembra 2010. i sredinom aprila 2011. godine obraćao za pomoć najodgovornijim državnim funkcionerima i organima. Obraćao se predsedniku Republike Srbije, ministru unutrašnjih poslova Republike Srbije, ministarki pravde Republike Srbije i Tužiocu za ratne zločine Republike Srbije.

Niko od njih nije ga pozvao na razgovor, niti ga je pismeno obavestio da li su išta preduzeli da provere svedokove navode o pritisku da povuče izjavu. Bio je primoran da moli pripadnike Jedinice za zaštitu svedoka, koji su se povremeno pojavljivali, da mu uključe toplu vodu, koju su mu ukinuli u februaru 2011. godine, da mu ne isključuju grejanje, koje su svakodnevno isključivali na više sati, pa čak i po pola dana. Od septembra 2010. godine, novčanu pomoć svedokovoj supruzi su ukinuli, bez ikakvog obrazloženja, a njemu su je neredovno isplaćivali. Deca su danima bila gladna, pa je svedok bio prisiljen da moli policajce iz Jedinice za zaštitu svedoka da mu daju pripadajuću novčanu pomoć. Oni su mu se podsmevali i savetovali mu da

najpre ide kod tužioca za ratne zločine i da tamo obeća da neće više da svedoči o ratnim zločinima.

3. Lokalni policajci iz Vlasotinca i Leskovca, u maju i junu 2011. godine, kao i desetine puta ranije, vređali su svedokovu majku, plašili je da će joj ubiti sina i unuke. Kao i ranije, noću, u mraku, kamenjem su gađali krov majčine kuće i oštetili krov i staklo na prozorima. Jedne noći, neko je počupao luk iz dvorišne bašte, a njih više je zaprljanu obuću očistilo na pragu kuće. Skoro dve godine, Jedinica za zaštitu svedoka mu nije dozvolila da se vidi sa majkom, niti sa bilo kim od najbliže rodbine, iako ih je molio za to i po zakonu imao pravo na dva sastanka godišnje.

Da bi zaradio makar za hleb i mleko, više je puta molio policijske starešine iz Jedinice za zaštitu svedoka da mu nađu nekakav posao ili da mu dopuste da radi fizičke poslove. Govorili su mu da je u programu zaštite, i da ne sme da radi. Oduzeli su mu radnu knjižicu.

Molio je da mu isplate pomoć kako bi deci kupio školski pribor, sportsku opremu i najnužniju odeću i obuću. Otvoreno su mu se podsmevali i govorili mu da je o tome trebalo da misli pre nego je svedočio protiv svojih kolega.

4. Nakon odlaganja više puta zakazivanih sastanaka, 23. juna 2011. godine, u 12:00 časova, primio ga je tužilac za ratne zločine, Nebojša Marković. Sastanku su prisustvovali tužioci Miodjub Vitorović i Snežana Stanojković, kao i istoričar Vlada Petrović, koji je radio u Tužilaštvu za ratne zločine na nekom projektu. Iako je svedok unapred tražio da se na tom sastanku razgovara o njegovoj zaštiti, niko iz Jedinice za zaštitu svedoka nije mu prisustvovao. Prema rečima svedoka, učesnici sastanka su ga kritikovali zbog navodnog odbijanja da potpiše sporazum sa Jedinicom za zaštitu svedoka. On tvrdi da taj sporazum nikada nije video, niti su ga bilo kada zvali da ga potpiše. Zakonom o zaštiti svedoka nije predviđen sporazum koji dodatno reguliše odnose između svedoka i Jedinice za zaštitu svedoka. Svedok je napustio sastanak, kako kaže, kada je tužilac Marković vrlo otvoreno rekao da nema predmeta 37. Odrada. Shvatio je da oni ne žele nastavak njegovog svedočenja.

5. Svedok je nakon tog sastanka zapao u teško pishičko stanje. Nekoliko puta je dolazio u FHP, molio da mu organizacija pomogne da javno govori o mučenju kojem je izložen zbog toga što hoće da svedoči o počinjenim ratnim zločinima. FHP ga nije u tome podržao, smatrajući da bi javno pojavljivanje svedoka dovelo još u težu poziciju. On je drugi zaštićeni svedok koji je zbog maltretiranja Jedinice za zaštitu svedoka bio primoran da napusti Program zaštite.

6. U vezi sa zaštitom svedoka B.Z. i izveštajem, FHP se obratio Tužiocu Republike Srbije, ministarki pravde I ministru policije Republike Srbije. Republički tužilac i ministarka pravde su u razgovoru sa direktorkom FHP rekli da znaju za probleme u Tužilaštvu za ratne zločine ali da ne mogu ništa da promene. Ministar policije je uputio FHP [Natašu Kandić] na njegovog savetnika, koji je obavestio da je ministar uputio dopis Jedinici za zaštitu svedoka i da je dobio odgovor da Jedinica profesionalno obavlja svoj posao.

IV Zastrășivanje svedoka

Informacija FHP, 26. juli 2011.

Slučaj svedoka Bojana Zlatkovića

1. Bojan Zlatković, zvani Sajko, 13.12.2008. i 12.02.2009. godine dao je izjavu Fondu za humanitarno pravo kao svedok očevidac brojnih zločina koje su počinili pripadnici Četvrtе čete 37. Odreda Posebnih jedinica policije (PJP). Zbog te izjave i kasnijeg svedočenja na televiziji, po pozivu Istražnog sudije Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, svedočio je i kod tužioca za ratne zločine.

2. Nešto kasnije, 4. jula 2009. godine, Bojan je, kao zaštićeni svedok, sa porodicom, izmešten iz porodične kuće u Beograd. Skoro dve godine su on i njegova uža porodica bili u programu zaštite svedoka.

Ponižavanjem, mučenjem i zastrašivanjem, pripadnici Jedinice za zaštitu svedoka (JZS) prisilili su Bojana i njegovu užu porodicu (suprugu i dvoje maloletne dece) da 3. jula 2011. godine napuste program zaštite svedoka i vrate se u porodičnu kuću u Vlasotincu, gde živi njegova majka.

3. Dana 26. jula 2011. godine, u 12:15 časova, tročlana policijska patrola iz Policijske stanice Vlasotinca, došla je službenim vozilom kod njega i njegove porodice. Po zahtevu patrolе, izašao je ispred ulaznih vrata kuće. Prepoznao je svu trojicu policajaca.

Voda patrolе je bio policijski službenik Budimir Cvetković. Članovi patrolе su bili policajac Milorad, čijeg prezimena ne može da se priseti i policajac kojeg poznaje po nadimku Minduška.

Pošto sva trojica poznaju Bojana, pozdravili su se uobičajenim rukovanjem. Bili su uljudni i kao da im je bilo nelagodno što su uopšte morali da dođu. Bojan ih je pitao da li su došli privatno ili službeno.

Razgovor je prvo započeo Milorad, ali je ubrzo razgovor vodio Cvetković kao vođa patrolе. Objasnili su Bojanu – da su došli službeno, po naređenju svojih šefova iz Policijske stanice Vlasotinca, a povodom prijave koju je protiv Bojana, toga dana (26.jula 2011. Godine) u prepodnevним satima podneo Dragan Milenković, zvani

Šišarka, policajac MUP-a Srbije, do nedavno u OUP-u Vlasotince, a odnedavno na službi u Policijskoj upravi u Leskovcu.

Šišarka je u prijavi tvrdio – da je Bojan pre 7 ili 8 dana ušao u neku trgovinsku radnju u centru Leskovca, gde, kao kasirka, radi Šišarkina supruga. Po Šišarkinoj prijavi, videvši Bojana, Šišarkina supruga se uplašila i pobjegla iz radnje. Navodno je još uvek veoma uplašena za sopstvenu bezbednost, jer se plaši Bojana. U prijavi, Šišarka nije objasnio zbog čega se njegova supruga plaši Bojana, a nije to objasnio ni po usmenim zahtevima nadležnih iz Policijske stanice Vlasotince.

Policajci, članovi patrole su Bojanu objasnili da im nije jasno o čemu se zapravo radi i da u Bojanovom postupanju, ako se uopšte i zaista pojavio u toj radnji, ni oni (članovi patrole) ni njihovi šefovi (iz Policijske stanice Vlasotince) ne vide ni jedno kažnjivo delo, ali da su im nadređeni iz Policijske stanice ipak naredili da odu kod Bojana i da od njega čuju odgovor na Šišarkine tvrdnje iz prijave.

Bojan im je odgovorio da on ne poznaje Šišarkinu ženu, da nije video da je bilo koja žena, bilo kada, pobjegla pri njegovom ulasku u bilo koju trgovinsku radnju, te da zapravo Bojan uopšte i ne zna da li je bio u trgovinskoj radnji gde je kasirka Šišarkina žena, pa da stoga ne zna o čemu se radi.

4. Bojan je patroli rekao da je Šišarka sve to izmislio, verovatno iz osвете, jer zna da je Bojan svedočio o zločinima koji su Šišarka i drugi, kao pripadnici PJP, počinili na Kosovu. Patroli i drugima iz Policijske stanice Vlasotince dobro je poznato da je Šišarka izvesno vreme proveo u istražnom zatvoru, kao osumnjičeni za ratne zločine na Kosovu.

Takođe, izgleda da je Šišarki i drugima poznato da je Bojan napustio program zaštite, pa Šišarka i drugi sada žele da ga zastraše i odvrate od daljeg svedočenja, kao i da, dolaskom policijske patrole, žele da Bojanu i porodici naruše ugled, jer komšije i prijatelji mogu pomisliti da je Bojan počinio nekakvo kažnjivo delo.

5. FHP je savetovao Bojanu Zlatkoviću da se pismeno obrati Policijskoj stanici Vlasotince i Policijskoj upravi Leskovac, te da zahteva proveru osnovanosti Šišarkine prijave, odnosno zaštitu od Šišarkinih lažnih prijava, kao i proveru motiva takvog postupanja.

6. Dan pre dolaska policijske patrole, 25. jula 2011. godine, neko je ubacio metalni deo u katanac od ulazne kapije u dvorište kuće na selu, odmah nakon što je Bojan Zlatković sa porodicom napustio kuću, i vrata zaključao tim katanacem. Kada su se vratili, nisu mogli da otvore katanac, nego su morali da ga celog skinu.

V **Obračanje FHP institucijama Republike Srbije** 13. septembar 2011.

Slučaj svedoka Bojana Zlatkovića

Predsednik Republike Srbije, gospodin Boris Tadić
Potpredsednik Vlade Republike Srbije i Ministar unutrašnjihposlova Republike Srbije,
gospodin Ivica Dačić
Ministarka pravde Republike Srbije, gospođa Snežana Malović
Tužilac za ratne zločine Republike Srbije, gospodin Vladimir Vukčević
Predsednik Komisije za sprovođenje Programa zaštite
MUP Srbije – rukovodioc (načelnik) Jedinice za zaštitu svedoka, gospodin Miloš Perović

1. Bojan Zlatković, iz Vlasotinca, Ulica Karađorđeva broj 11/A, bio je u Programu zaštite svedoka, od 1. maja 2009. godine do 3. jula 2011. godine, uz mere skrivenog identiteta i promenu mesta prebivališta.

U istom periodu, kao bliska lica i zaštićena lica (u smislu člana 3. Zakona o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku), u Programu zaštite su, sa istim merama, bili i članovi njegove porodice (supruga i dvoje maloletne dece).

2. Zbog protivzakonitog i ponižavajućeg postupanja pripadnika Jedinice za zaštitu svedoka (JZS), Zlatković se više puta obraćao nadležnim institucijama Republike Srbije i molio ih da ga zaštite, kao i članove njegove porodice.

Više puta obraćao se i Fondu za humanitarno pravo sa molbom da mu pomogne u ostvarivanju tražene zaštite i ostvarivanju prava koja mu pripadaju po Zakonu i sprovedbenim, podzakonskim propisima. Uz pisane molbe dostavljene FHP-u, u dva navrata je dostavio i fotokopije predavki koje je dostavljao institucijama.

3. U dostavljenim predavkama, Zlatković je, hronološkim sledom, detaljno i sa ne-spornim dokazima, opisao desetine slučajeva nezakonitog i samovoljnog ponašanja pojedinaca iz JZS, koji su, čini se, uz podsticaje i podršku nadređenih, uporno, sve brutalnije i otvorenije, gotovo svakodnevno, ponižavali, zastrašivali i mučili Zlatkovića i njegovu porodicu.

Od Zlatkovića su, sasvim otvoreno, zahtevali da odustane od započetog svedočenja o ratnim zločinima koje su počinili pripadnici Posebnih jedinica policije (PJP) na Kosovu, a čiji je očevidac bio Zlatković, kao tadašnji pripadnik PJP, a jedno vreme i kao pripadnik SAJ MUP Srbije. Zahtevi su praćeni pretnjama i postupcima koji su u više navrata ugrozili golo živote i Zlatkovića i njegove porodice.

4. Materijalnu i socijalnu pomoć iz člana 15. stav 4. Zakona, u JZS su samovoljno prepolovili, tako što su, od avgusta 2010 godine, prestali da je isplaćuju Zlatkovićevoj supruzi, a time i njihovoj maloletnoj deci.

Novčana pomoć koju su njemu isplaćivali nije bila dovoljna ni za najminimalnije, osnovne životne potrebe četvoročlane porodice u sredini njihovog privremenog i prinudnog boravka. Uz ovo, pripadnici JZS su odlagali isplatu i ovako umanjene materijalne pomoći, tako da je Zlatković u više navrata, zabrinut za sudbinu svoje dece, molio da mu dozvole da radi bilo kakve poslove i time ishranjuje porodicu. Nisu mu to dozvoljavali, preteći da će im biti još gore, ako ne ode kod Tužioca za ratne zločine i saopšti mu da odustaje od započetog svedočenja. Isključivali su im struju, grejanje i vodu. Dva puta su ga bivše kolege iz PJP i JSO, presretale i pretile premlaćivanjem do smrti. Spasio se bekstvom. Ubeđen je da su ih na to nagovorili pripadnici JZS, kao i da su ih oni i obavestili o njegovom kretanju.

5. Kada su, umesto zaštite i pomoći koju je zahtevao od nadležnih organa, pripadnici JZS još brutalnije nastavili da ga ponižavaju i zastrašuju, pa čak organizovali i batinanje njegovog dvanaestogodišnjeg sina, Zlatković i njegova porodica su, spasavajući živote, 4. jula 2011. godine, u popodnevni satima, napustili stan u koji ih je smestila JZS, i iz Beograda se vratili u Vlasotince, ranije mesto prebivališta.

6. Od toga dana, Zlatković gotovo svakodnevno zove FHP i ponovo moli da mu pomognemo. Tvrdi da se njihov položaj neprekidno pogoršava. Osim što nemaju osnovnih sredstava za preživljavanje, niti su u mogućnosti da nađu bilo kakvo zaposlenje, pripadnici JZS, svakako uz znanje i podršku nadređenih, obavestili su pripadnike PJP o čijim zločinima je Zlatković započeo svedočenje, te su mu neki od njih došli u "posetu, da ga vide, jer su čuli da im se vratio". Drugi su mu oštetili dvorišnu kapiju, kamenjem oštetili crep na oronuloj kući, počupali povrće koje je bila zasadila njegova sedamdesetosmogodišnja majka, koju su neki ondašnji pripadnici PJP, a sada lokalni policajci, javno presretali na ulici i vređali je i pretili njenom jedinom sinu i njegovoj porodici.

Protiv policajaca, bivših pripadnika PJP, koji su napadali njega i njegovu majku, Zlatković je podneo krivične prijave Policijskoj stanici Vlasotince i Policijskoj upravi Leskovac.

7. Zlatkoviću i njegovoj porodici osobiti problemi proističu i iz činjenice da je rukovodilac (načelnik) JZS odbio pisani zahtev Zlatkovića da im vrate sva lična dokumenta i javne isprave (lične karte, pasoše, radne knjižice, zdravstvene legitimacije, izvode iz knjige rođenih i venčanih, školske knjižice i zdravstvene kartone za decu, školska svedočanstva za njih i decu, školske diplome za njega i suprugu, i druge lične i javne isprave) koje su im pripadnici JZS uzeli pri odvođenju iz Vlasotinca i još uvek ih čuvaju kod sebe.

Zlatković i njegova porodica su lica bez ličnih isprava, odnosno sa ispravama u kojima im je dat izmišljeni a ne stvarni identitet. Oni imaju lične karte i druga identifikaciona dokumenta na tuđa imena, a i tim dokumentima je istekao rok u julu 2011. godine. Zbog toga oni ne mogu ni da pokušaju da ostvare osnovna, elementarna prava. Ne mogu da upišu decu u naredni razred osnovne škole, ne mogu da zahtevaju zaposlenje, eventualnu socijalnu pomoć, niti da ostvaruju druga prava u raspolaganju svojom oskudnom ličnom imovinom.

8. Umesto sprovođenja postupka protiv prijavljenih policajaca, usledili su javni napadi i uvrede i druge dvojice zaštićenih svedoka, inače bivših pripadnika MUP-a Srbije i ondašnjih PJP, koji su takođe započeli svedočenje u postupku istražnog sudije Odeljenja za ratne zločine Višeg (ranije Okružnog) suda u Beogradu, protiv komandanta Mitrovića i više pripadnika 37. Odreda PJP za ratne zločine protiv civilnog stanovništva.

I Zlatković i ostala trojica svedoka [koji su dali izjave FHP-u], u podnetim krivičnim prijavama tvrde da su ih policajci, bivše kolege i pripadnici PJP, javno napadali, pretili im i vređali ih, samo zbog toga što su započeli svedočenje o ratnim zločinima na Kosovu. Takođe, sva trojica su tražili zaštitu nadležnih državnih organa, pa i Tužioca za ratne zločine, pred kojim su isprva i svedočili i koji im je predložio da budu zaštićeni svedoci.

9. FHP, uz ostalo, ima i moralnu obavezu da traži zaštitu Zlatkovića i ostalih zaštićenih svedoka. Ovo i zbog toga što ih je, kao ondašnje pripadnike PJP i očevice ratnih zločina na Kosovu, u krivičnoj prijavi podnetoj protiv Mitrovića i drugih iz 37. Odreda PJP, predložio za zaštićene svedoke.

Tužilac za ratne zločine, prihativši krivičnu prijavu i predlog FHP za zaštitu svedoka očevidaca, u zahtevu za sprovođenje istrage, predložio je Program zaštite za Zlatkovića i još jednog očevica. Tog drugog zaštićenog svedoka, JZS je, bez ikakvog obrazloženja, 29.10.2009. godine, spakovala i sa porodicom ga vratila njegovoj kući.

Nedavno, u jednoj televizijskoj emisiji, taj bivši zaštićeni svedok obavestio je javnost kako su ga pripadnici JZS prisiljavali i zastrašivali da odustane od daljeg svedočenja.

10. FHP, kao predlagač zaštite svedoka koji su bili pripadnici PJP i očevici zločina, zahteva: 1) da se Bojanu Zlatkoviću, ranije zaštićenom svedoku, njegovoj supruzi i njihovoj deci, vrate sva lična dokumenta i javne isprave koje su od njih uzete prilikom uvođenja u Program zaštite, 2) da im se isplate pripadajući iznosi nezakonito uskraćene materijalne pomoći, i 3) da se ispitaju razlozi bekstva zaštićenog svedoka Zlatkovića i njegove porodice, te da se preduzmu potrebne mere za punu zaštitu Zlatkovića i drugih zaštićenih svedoka i njima bliskih lica.

Posebno molimo da se ima u vidu da je nedavno započela školska godina i da deci svedoka Zlatkovića treba obezbediti da se makar mogu upisati u naredni razred, i to u školi u kojoj su učila pre nego im je nametnut Program zaštite, te da se osećaju ravnopravnim i da, u maloj sredini kakva je Vlasotinca, ne pate i ne budu žigosana kao deca "srpskog izdajnika" samo zbog toga što je njihov otac ispoljio spremnost da svedoči o zločinima koje su izvršile njegove starešine i kolege iz ondašnjeg PJP i SAJ.

11. Zaštita svedoka Zlatkovića i njegove dece je ustavna i zakonska obaveza nadležnih institucija. Molimo da te obaveze najhitnije izvršite, s tim da se svi podaci i preduzete mere čuvaju kao poverljivi jer predstavljaju službenu tajnu, a i veoma su hitni, kako je to i izričito određeno odredbama člana 6 Zakona.

SADRŽAJ:

Strana 53:

Nezakonitosti u procesuiranju ratnih zločina u Srbiji

I Nezakonitosti i zloupotreba ovlašćenja u postupcima za ratne zločine u Republici Srbiji

1. Slučaj 37. Odreda PJP
2. Emisija TV B92
3. Pokretanje krivičnog postupka

Strana 54:

4. Protesti pripadnika policije

Strana 55:

5. Podrška ministra policije uhapšenim policajcima
6. Obelodanjivanje sadržaja krivične prijave
7. Otkrivanje identiteta i pretnje svedocima

Strana 56:

10. Udaljavanje Nataše Kandić iz postupka
11. Pritisak na svedoka br. 1 da odustane od svedočenja

Strana 57:

13. Ukidanje pritvora okrivljenima
14. Zaštita svedoka
15. Samovoljno i nekontrolisano ponašanje pripadnika Jedinice za zaštitu svedoka

Strana 58:

16. Ukidanje statusa zaštićenog svedoka
17. Pritisak JZS na svedoka br. 2 da povuče svoju izjavu

Strana 59:

18. Saslušanje svedoka br. 3 u policiji
19. Nezainteresovanost tužioca Stankovića za saslušanje svedoka br. 4
20. Zloupotreba službenog položaja i nezakonito postupanje

Strana 61:
24. Napomena

Strana 62:
II Obraćanje zaštićenog svedoka FHP-u

Strana 69:
III Povlačenje svedoka iz Programa zaštite

Strana 72:
IV Zastrășivanje svedoka

Strana 74:
V Obraćanje FHP institucijama Republike Srbije